

Agenda Landbouw *Gouwe Wiericke – Krimpenerwaard*

**Voor een toekomstbestendige melkveehouderij
in de veenweiden tussen Meije, Oude Rijn, Hollandsche IJssel en Lek**

versie programma-aanvraag 31 mei 2016

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	5
1. Inleiding	11
1.1 Veenweidelandbouw - bakermat van het Groene Hart	11
1.2 Structuurkenmerken Gouwe Wiericke - Krimpenerwaard	11
1.3 Verwachte structuurverandering	12
1.4 Kerndoelen Agenda Landbouw 2016 - 2021	12
1.5 Leeswijzer	13
2 Duurzame landbouw en landbouwinnovatie	15
2.1 Innovatieagenda Gouwe Wiericke - Krimpenerwaard	15
2.2 Duurzame landbouwtechnieken - Bedrijfskringlopen	15
2.3 Duurzaam energiemanagement	16
3 Structuurversterking melkveehouderij	19
3.1 Structuurverbetering	19
3.2 Pachten dichtbij huis	19
3.3 Toekomstverkenningen en structuuronderzoeken	21
4. Agrologistiek en landbouwverkeer	23
4.1 Optimalisatie agrologistiek	23
4.2 Verbetering landbouwinfra en dorpskernpassagen	23
5. Biodiversiteit in de veenweidenlandbouw	25
5.1 Businessline Biodiversiteit	25
5.2 Facilitering agrarisch natuurbeheer	25
5.3 Nieuwe Allianties - Natuurnetwerkbeheer	26
6 Financiering en uitvoering	27
6.1 Financieel kader	27
6.2 Realisatiekader	29
6.3 Organisatorisch kader	29
6.4 Tot slot	31

Bijlagen

- Bijlage 1: Programmabouwstenen Agenda Landbouw Gouwe Wiericke - Krimpenerwaard (factsheets)
Bijlage 2: Mini – MKBA / Verantwoording Programmadoelen en Programmastructuur

SAMENVATTING

Veenweideprogramma's Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard

In het afgelopen jaar zijn in de veenweidegebieden Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard afspraken gemaakt over de realisatie van nieuwe natuurgebieden en de versterking van de landbouw- en recreatiefunctie in het landelijke gebied. Deze afspraken zijn vastgelegd in gebiedsovereenkomsten tussen de betrokken gemeenten, provincie en waterbeheerders en in deelprogramma's op het vlak van landbouw, natuur en recreatie. Daarbij is ook de samenwerking gezocht met het Veenweideinnovatiecentrum in Zegveld (VIC) en maatschappelijke organisaties zoals LTO-Noord, de Vereniging Duurzame Waterbeheersing en Landbouw Krimpenerwaard (DWLK), Agrarisch Jongeren Kontakt (AJK), Agrarische Natuurverenigingen en Natuurcoöperaties, Natuurmonumenten, het Hollands-Utrechtse Passen Beraad, de Groenalliantie Midden-Holland en het Zuid-Hollands Landschap.

Het resultaat is een drietal uitvoeringsprogramma's waarmee gezamenlijke kerndoelen op het vlak van landbouw, natuur en recreatie in concrete projecten zijn vertaald. Inzet van de betrokken partijen is een realisatie van deze programma's t/m 2021; dit o.a. in verband met de realisatieafspraken voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

Agenda Landbouw Gouwe Wiericke - Krimpenerwaard

Onderdeel van de uitvoeringsprogramma's is de "Agenda Landbouw Gouwe Wiericke - Krimpenerwaard". Hoofdaandachtspunt van deze agenda is de versterking van de grondgebonden melkveehouderij (in plaats van niet grondgebonden - intensieve veehouderij). Zij omvat immers ruim 90 % van het landbouwareaal in beide veenweideregio's en biedt de beste voorwaarden voor een integratie van het veenweidelandschap en bedrijfskringlopen zowel op het vlak van het voederspoor (zie het hoge beweidingspercentage) als ten aanzien van grondgebonden mesttoepassing. Als belangrijkste grondgebruiker van het veenweidegebied levert de melkveehouderij een belangrijke bijdrage aan de economische positie van de grondgebonden landbouw in Zuid-Holland (toegevoegde waarde ca. €1,7 miljard/a) en aan de primaire Zuid-Hollandse productie omvang € 400 mln./a).

Op basis van landbouwkundige analyses in opdracht van de provincie Zuid-Holland en op basis van landbouwdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek kan worden geconstateerd, dat melkveebedrijven in Gouwe Wiericke en de Krimpenerwaard over een gemiddelde veestapel beschikken van 115 - 135 melkkoeien en een gemiddelde bedrijfsomvang van ruim 44 ha (Gouwe Wiericke) à 48 ha (Krimpenerwaard). De kencijfers van de melkveebedrijven liggen daarmee rond het landelijke en provinciale gemiddelde en het toekomstperspectief van een doorsnee bedrijf wordt over het algemeen als redelijk beschouwd.

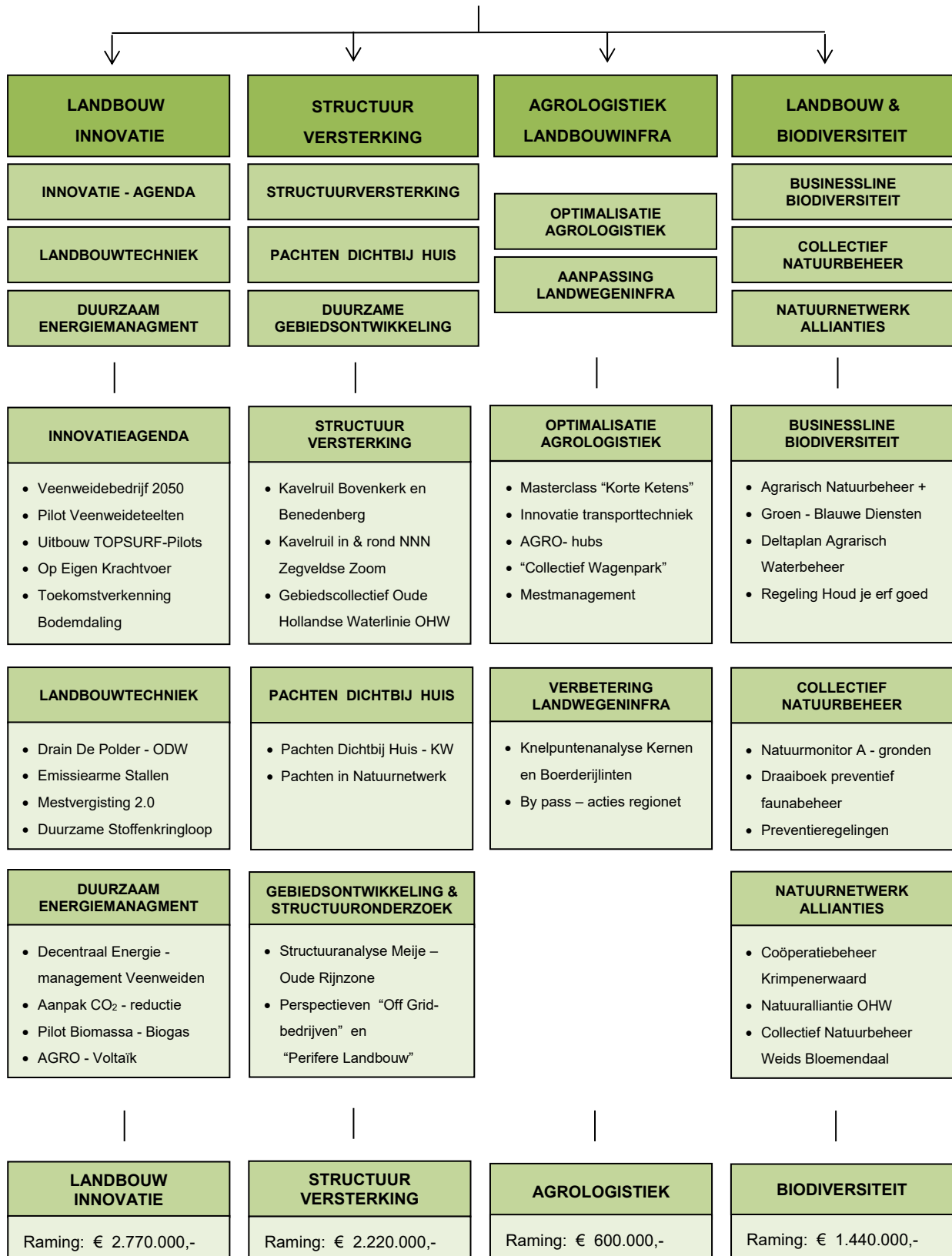
Toekomstbestendige landbouw

Indien de melkveehouderij haar vitaliteit en concurrentievermogen wil behouden is het noodzakelijk, dat de sector net als in het verleden blijft investeren in bedrijfsvernieuwing en structuurversterking. Onderhavige agenda heeft daarbij tot doel landbouwinvesteringen te stimuleren, waarmee de landbouw duurzamer en toekomstbestendig kan worden gemaakt. Meer concreet richt het programma zich op de volgende ambities en kerndoelen:

- duurzame landbouw & landbouwinnovatie
- structuurversterking melkveehouderij & duurzame gebiedsontwikkeling
- verbetering agrologistiek & landbouwverkeer
- biodiversiteit in de veenweidelandbouw.

De Agenda Landbouw is ontwikkeld rond innovatieprojecten en initiatieven van de agrarische sector en beleidsambities van de betrokken gemeenten. Qua doelstelling zoekt de agenda tevens aansluiting bij het landbouwbeleid van de provincie Zuid-Holland, maar ook bij algemene ambities voor een ecologisch en maatschappelijk verantwoorde landbouwproductie. Inzet is de verbreding en uitbouw van innovatieve technieken en bedrijfsprocessen, een proactieve omgang met landbouwkundige handicaps als natte teeltomstandigheden of bodemdaling, de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen en versterking van de concurrentiepositie van de grondgebonden melkveehouderij door de ontwikkeling van nieuwe producten en marktverbreding.

AGENDA LANDBOUW GOUWE WIERICKE - KRIMPENERWAARD

Globale programmastructuur en voorbeeldprojecten Agenda Landbouw Gouwe Wiericke - Krimpenerwaard

	TOTAAL (in €)	GOUWE WIERICKE	KRIMPENER WAARD	LAND BOUW	WATER BEHEER	UPG / POP3
DUURZAME LANDBOUW & INNOVATIE	2.770.000	105.000	165.000	865.000	590.000	1.045.000
GEBIEDSONTWIKKELING	2.220.000	160.000	145.000	805.000		1.110.000
AGROLOGISTIEK & LANDBOUWINFRA	600.000	85.000	140.000	75.000		300.000
BIODIVERSITEIT IN DE VEENWEIDELANDBOUW	1.440.000	85.000	90.000	200.000	245.000	820.000
TOTAAL	7.030.000	435.000	540.000	1.990.000	790.000	3.275.000

Overzicht financieel kader Agenda Landbouw (indicatief)

Financieel kader

Op basis van ervaringen met reeds voltooide innovatieprojecten, landinrichtingsprojecten en initiatieven op het vlak van natuur- en landschapsbeheer wordt ervan uitgegaan, dat met de Agenda Landbouw een (vooralsnog indicatief) totaalbudget gemoeid is van ongeveer € 7,0 mln.¹ inclusief cofinanciering en programmamanagement. Daarbij wordt rekening gehouden met een bedrag van:

- € 2,8 mln. voor investeringen in een duurzame landbouw en landbouwinnovatie
- € 2,2 mln. voor structuurversterking en duurzame gebiedsontwikkeling in de melkveehouderij
- € 0,6 mln. voor verbetering van de agrologistiek en landbouwinfrastructuur en
- € 1,4 mln. voor investeringen op het vlak van landbouw en biodiversiteit.

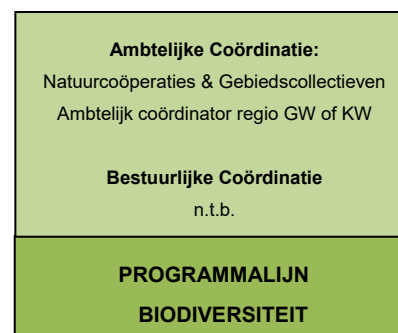
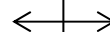
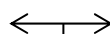
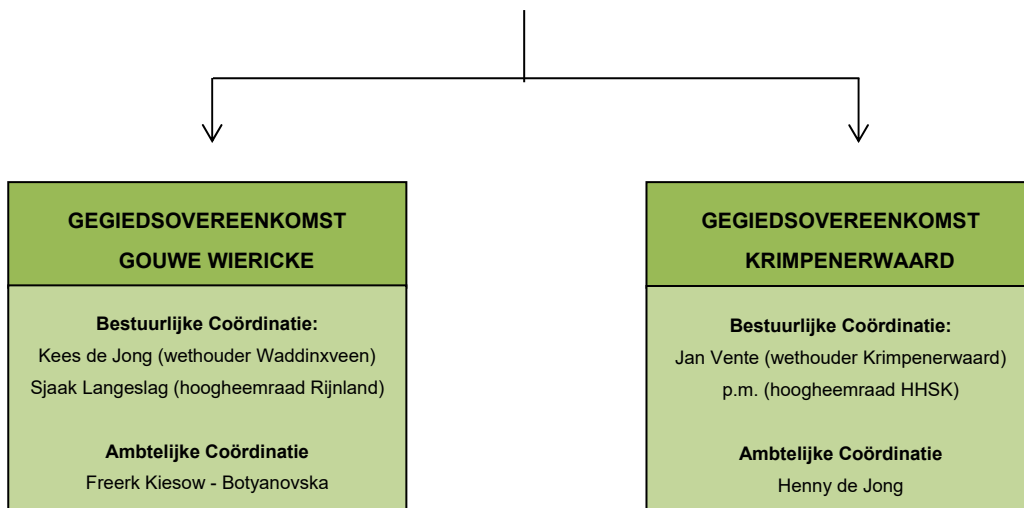
Volgens globale ramingen aan de hand van voorbeeldprojecten zouden circa € 3,7 mln. voor het uitvoeringsprogramma door de landbouwsector, gemeenten en waterbeheerders worden opgebracht. Daarbij zouden de gemeenten in het veenweidegebied Gouwe Wiericke samen een jaarlijkse eigen bijdrage leveren van ongeveer € 85.000,-. De bijdrage van de gemeente Krimpenerwaard zou gezien haar omvang en investeringsvolume circa € 105.000,- per jaar bedragen.

Het spreekt voor zich dat alle bedragen die in het kader van de voorbereiding van het uitvoeringsprogramma genoemd worden als indicatieve budgets beschouwd moeten worden. Dit geldt in het bijzonder voor een mogelijke bijdrage van de waterbeheerders, dat tot nu toe op nog op aannames berust, die tijdens de projectdetailering nader getoetst en indien nodig bijgesteld zal worden. Dit geldt onder meer voor projecten als groenblauwe diensten, toekomstverkenningen met betrekking tot het grondgebruik en waterbeheer in bodemdalingsgevoelige gebieden of investeringen in onderwaterdrainage.

¹ Genoemde bedragen zijn gedurende de uitwerking van de Agenda Landbouw als indicatieve bedragen te lezen. De exacte omvang van de geraamde projectbudgetten zal naar verwachting pas na besluitvorming in de betreffende stuurgroepen rond het zomerreces van 2016 bekend zijn.

PROGRAMMAMANAGEMENT

AGENDA LANDBOUW GOUWE WIERICKE - KRIMPENERWAARD

UITVOERINGSMANAGEMENT

AGENDA LANDBOUW GOUWE WIERICKE - KRIMPENERWAARD

Concept organisatorisch kader Agenda Landbouw

Realisatiekader 2016 - 2021

Tijdens de voorbereiding van dit uitvoeringsprogramma is gebleken, dat in 2016 reeds met 5 - 10 projecten begonnen kan worden. Hiertoe behoren innovatieprojecten ter stimulering van een duurzame agrologistiek (zie de projecten “Gekiemde Granen” of een vervolg op de “Masterclass Korte Ketens”) en voor de toepassing van duurzame landbouwtechnieken (zie de projecten “Drain De Polder” of “Zon op de Meije”). Daarnaast bestaat de verwachting, dat de vraag naar projecten zal gaan toenemen, waarmee de effecten van natuurontwikkeling en zwaardere milieueisen binnen de landbouwsector opgevangen kunnen worden. Dit kan zijn neerslag krijgen in projecten voor structuurverbetering in de melkveehouderij en in specifieke landbouweffect-analysen.

Het tempo waarmee het uitvoeringsprogramma opgepakt kan worden, is voor een belangrijk deel afhankelijk van de inbreng, die de landbouwsector zelf kan leveren. Betrokken partijen kunnen daarbij een beroep doen op de kennis en expertise uit de agrarische sector (waaronder het Veenweideinnovatiecentrum, gebiedscollectieven of gespecialiseerde adviseurs op het vlak van innovatie en structuurversterking). Los hiervan is echter ook betrokkenheid door gemeenten, waterbeheerders en provincie gewenst. Zij dragen immers zorg voor:

- een belangenafweging tussen de landbouwfunctie en overige buitengebiedsfuncties in het veenweidegebied
- vergunningverlening ten behoeve van de agrarische bedrijven en bedrijfsprocessen en
- beleidsprogramma's waarmee de Agenda Landbouw zowel qua doelrealisatie als financieel ondersteund kan worden. Daarbij moet onder meer worden gedacht aan de participatiemogelijkheden in het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3), het provinciale Uitvoeringsprogramma Groen (UPG) of het LEADER programma 'Polders met Waarden', van waaruit een gezamenlijke financiële bijdrage wenselijk wordt geacht in een omvang van ruim € 3,3 mln.

Samenwerking met Veenweideinnovatiecentrum, Alterra & Natuurcoöperaties

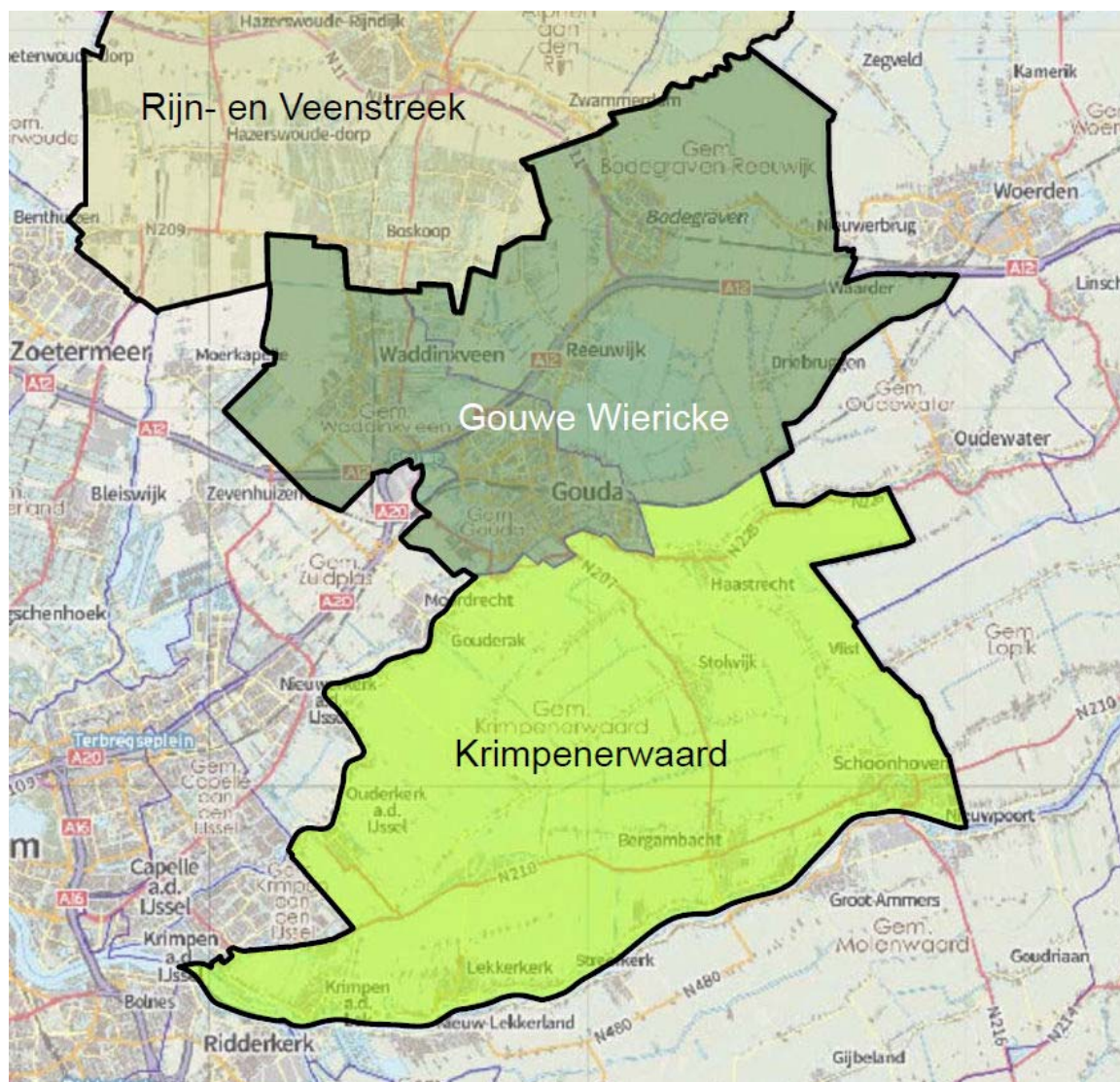
Realisatie van de Agenda Landbouw vindt plaats onder de paraplu van de Gebiedsovereenkomst Krimpenerwaard en de Gebiedsovereenkomst Gouwe Wiericke. Inzet is een uitvoeringsorganisatie, waarbij:

- de bestuurlijke coördinatie van het programma in handen ligt van de daartoe aangewezen portefeuillehouders uit genoemde regio's
- de aanpak van de afzonderlijke programmalijnen vooral door de agrarische sector zelf wordt opgepakt ondersteund door de deelprogramma - coördinatoren vanuit de regio's
- voor de uitvoering van de programmalijnen “landbouwinnovatie” en “agrologistiek” een beroep wordt gedaan op de kennis van instellingen als Alterra, het Veenweideinnovatiecentrum Zegveld of PPP Agro-advies
- voor de uitvoering van de programmalijn “structuurversterking” en duurzame gebiedsontwikkeling een beroep gedaan kan worden op organisaties als de Stichting Kavelruil Zuid-Holland
- voor de uitvoering van de programmalijn “biodiversiteit” een beroep zal worden gedaan op de gebiedskennis van de ANV's in Gouwe Wiericke en de Natuurcoöperatie Krimpenerwaard en
- de uitvoering van de projecten zo veel mogelijk in handen ligt van de betrokken veehouderijbedrijven, (landbouw)organisaties en instellingen.

Resumé

De Agenda Landbouw omvat een stimulerings- en investeringsprogramma, waarmee in het veenweidegebied Gouwe Wiericke en de Krimpenerwaard nieuwe initiatieven gefaciliteerd worden op het vlak van een toekomstbestendige, meer duurzame melkveehouderij en biodiversiteit. Waar relevant wordt daarbij de samenwerking gezocht met overige veenweidepartners zoals de LEADER-regio's in Holland-Rijnland of in de Alblasserwaard-Vijfherenland.

Daarnaast bevat het programma concrete maatregelen voor duurzame gebiedsontwikkeling in het veenweidegebied en de structuurversterking in de grondgebonden melkveehouderij. Betrokken partijen zijn ervan overtuigd, dat met de thans voorliggende agenda een goede basis voor concrete landbouwinitiatieven is geschapen. De afzonderlijke bouwstenen bevatten daarbij voldoende flexibiliteit om gedurende de looptijd van het programma op nieuwe ontwikkelingen in te kunnen spelen.

Programmagebied Agenda Landbouw Gouwe Wiericke – Krimpenerwaard

1 INLEIDING

1.1 Veenweidelandbouw - bakermat van het Groene Hart

In het kader van de regionale samenwerking voor de veenweidegebieden Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard hebben de betrokken overheden en maatschappelijke organisaties in de afgelopen tijd een drietal programma's uitgewerkt, waarmee de ontwikkelingen op het vlak van landbouw, natuur en recreatie een nieuw impuls moeten krijgen. In samenwerking met het programmabureau Veenweiden van de provincie Zuid-Holland zijn daarbij gezamenlijke ambities en regionale doelen bepaald, die in drie concrete uitvoeringsprogramma's zijn vertaald:

- het uitvoeringsprogramma voor het "Natuurnetwerk Nederland - NNN" ²
- het programma "Recreatie Groene Hart Zuid-Holland" en
- de "Agenda Landbouw Gouwe Wiericke - Krimpenerwaard".

Inzet van de Agenda Landbouw is de stimulering van investeringen in de grondgebonden melkveehouderij en daaraan verbonden logistieke bedrijvigheid. Nieuwe initiatieven in andere land- en tuinbouwsectoren zoals de sierteeltcluster of de glastuinbouw maken echter geen deel uit van het programma. De belangrijkste redenen voor de sterke focus op de grondgebonden melkveehouderij zijn:

- de betekenis van de veehouderij als beheerder van het veenweidelandschap in het Groene Hart
- de bijdrage van de melkveehouderij aan het behoud van het Groene Hart als "Nationaal Landschap"
- de wisselwerking tussen het agrarische grondgebruik en recreatie- of natuurontwikkelingen en
- het verband tussen het agrarische grondgebruik en een duurzame bodem- en waterhuishouding.

1.2 Structuurkenmerken Gouwe Wiericke - Krimpenerwaard

Het veenweidelandschap in zowel Gouwe Wiericke als de Krimpenerwaard wordt gekenmerkt door uitgestrekte polderlandschappen, die overwegend door de melkveehouderij worden gebruikt. Volgens gegevens van het centraalbureau voor de statistiek uit 2015 zijn in beide regio's samen krap 500 rundveehouderijbedrijven gevestigd met een graslandareaal van circa 22.900 ha. Daarvan zijn 13.600 ha in het landelijke gebied van Gouwe Wiericke gelegen en 9.300 ha in de Krimpenerwaard.

Het gemiddelde landbouwbedrijf in beide gebieden heeft een omvang van ruim 44 á 48 ha en wordt veelal door bedrijfshoofden met een gemiddelde leeftijd geleid. Geconstateerd kan worden, dat het aantal veehouderijbedrijven in de afgelopen 15 jaar aanzienlijk is gedaald, terwijl het graslandareaal in beperkte mate is afgenomen. Dit betekent, dat het landbouwareaal per bedrijf in dezelfde periode flink is toegenomen.

	GOUWE WIERICKE				KRIMPENERWAARD			
	2000	2005	2010	2014	2000	2005	2010	2014
Landbouwbedrijven	1.885	1.582	1.329	1.129	537	452	405	354
Melkveebedrijven incl. "jongveebedrijven"	468	379	330	306	328	245	212	191
Grasland (in ha)	14.749	14.622	13.848	13.595	10.343	11.222	10.000	9.300

Ontwikkeling van de veehouderij in het veenweidegebied Gouwe Wiericke en de Krimpenerwaard - bron: CBS

² tot 2014 Ecologische Hoofdstructuur van Nederland

	GOUWE WIERICKE				KRIMPENERWAARD			
	2000	2005	2010	2014	2000	2005	2010	2014
Landbouwbedrijven	1.885	1.582	1.329	1.129	537	452	405	354
Melkveebedrijven incl. "jongveebedrijven"	468	379	330	306	328	245	212	191
Melkkoeien	22868	21.148	20.629	21.610	13.674	13.100	12.520	13.187
Jongvee	15.067	13.382	13.803	14.628	8.404	8.107	8.223	8.977
Melkveestapel	37.935	34.530	34.432	36.238	22.078	21.207	20.743	22.164
Veestapel / bedrijf	81	91	104	118	67	87	98	116
Grasland (in ha)	14.749	14.622	13.848	13.595	10.343	11.222	10.000	9.300
Grasland / bedrijf (ha)	31,5	38,6	42,0	44,4	31,5	45,8	47,2	48,7

Ontwikkeling gemiddeld melkveebedrijf in het veenweidegebied Gouwe Wiericke en de Krimpenerwaard - bron: CBS

1.3 Verwachte structuurverandering

De verwachting bestaat, dat het verlies aan landbouwgrond ook in de komende jaren zal doorzetten; o.a. door de gestaag voortschrijdende natuurontwikkeling in Zuid-Holland. Daarnaast zal ook het aantal melkveebedrijven vermoedelijk verder gaan dalen, deels door het ontbreken van bedrijfsopvolgers, deels door markteconomische ontwikkelingen (zoals de aanhoudend lage melkprijs) en deels door toegenomen milieueisen en bijbehorende ruimteclaims (zie het effect van de fosfaatregeling op de vraag naar landbouwgrond).

Gezien deze veranderingen bestaat de verwachting dat het collectief beschikbare landbouwareaal weliswaar verder zal afnemen, maar het is aannemelijk dat de vrijkomende grond van stoppende bedrijven waar mogelijk door blijvende melkveebedrijven overgenomen zal worden. Hierdoor kan een gemiddeld melkveebedrijf in 2030 mogelijk over een areaal van 55 á 60 ha kan beschikken.

In hoe verre deze ontwikkeling ook tot een zekere extensivering van de bedrijfsvoering gaat leiden kan thans nog niet goed worden overzien. Een sterke groei van de veestapel is gezien de huidige randvoorwaarden echter niet te verwachten. Aannemelijker is ook hier een afname van de "collectieve" veestapel in de melkveehouderij van Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard en een eventuele groei van individuele bedrijven. Omvang en samenstelling van de veestapel zal daarbij sterk afhangen van de mate van specialisatie of verbreding van de bedrijven en van de toenemende aandacht binnen de Nederlandse samenleving voor aspecten als dierenwelzijn, voedselkwaliteit en een ecologisch of maatschappelijk verantwoorde voedselproductie. Juist deze factoren bieden voor de melkveehouderij ontwikkelingskansen, die tot op heden nog maar in beperkte mate worden benut.

1.4 Kerndoelen Agenda Landbouw 2016 - 2021

Hoofddoel van onderhavige agenda is de stimulering van investeringen, waarmee de productie en individuele bedrijfsvoering in de grondgebonden melkveehouderij een duurzamer karakter kan krijgen. Uitgangspunt is daarbij de gedachte, dat deze vernieuwing vooral zal slagen als tegelijkertijd in maatregelen wordt geïnvesteerd, waarmee de concurrentiekracht en vitaliteit van de betreffende bedrijven gewaarborgd wordt.

Kortom: een duurzame en toekomstbestendige melkveehouderij heeft zowel inspanningen op het vlak van innovatie en bedrijfsvernieuwing als investeringen in de structuurversterking van de sector en een verbetering van de bijbehorende logistiek en infrastructuur. Onderhavige agenda heeft derhalve een meerledig doel dat als volgt samengevat kan worden:

- bevordering van een duurzame landbouw en landbouwinnovatie
- structuurversterking van de melkveehouderij
- verbetering van de agrologistiek en landbouwinfrastructuur en
- verbreding van de biodiversiteit in de veenweidelandbouw

Inhoudelijk zoekt de agenda aansluiting bij het landbouwbeleid van de provincie Zuid-Holland zoals verwoord in de provinciale Agenda Landbouw. Daarnaast is rekening gehouden met strategische verkenningen voor de landbouw in Zuid-Holland door onder meer Arcadis en de provincie zelf. Dit heeft geresulteerd in een programma gericht op:

- verbreding en uitbouw van innovatieve landbouwtechnieken en bedrijfsprocessen, gericht op een ecologisch en maatschappelijk meer verantwoorde productie
- een proactieve omgang met landbouwkundige handicaps zoals natte teeltomstandigheden, bodemdaling of een matige ontsluiting van landbouwgebieden en
- handhaving respectievelijk versterking van de concurrentiepositie van de grondgebonden melkveehouderij.

Voor de realisatie van het programma rekenen de gemeenten en maatschappelijke partners op medewerking van de provincie Zuid-Holland. Inzet hierbij is een gezamenlijke aanpak van de kerndoelen door investeringen vanuit de landbouwsector, bijdragen van gemeenten en waterbeheerders en een cofinanciering via het provinciale Uitvoeringsprogramma Groen en/of POP/Leader.

1.5 Leeswijzer

De Agenda Landbouw omvat een beknopte motivatie van de projecten, die tijdens de voorbereiding van het landbouwprogramma per kerndoel zijn verkend. In de hoofdstukken 2 t/m 5 worden diensgevolge vooralsnog alleen projectideeën beschreven, die tot 1 juni 2016 bekend waren. Op grond van het dynamische karakter van het programma bestaat echter de verwachting, dat in de komende jaren nog nieuwe projectvoorstellen uitgewerkt zullen worden, waarvan reikwijdte en details thans nog niet zijn te voorspellen. Het programma biedt voldoende ruimte om deze aan de Agenda Landbouw toe te voegen.

Hoofdstuk 6 biedt vervolgens inzicht in de hoofdlijnen van het beoogde financiële en organisatorische kader voor het programma. Kern en reikwijdte van de afzonderlijke programmalijnen worden in bijlage 2 aan de hand van fact-sheets toegelicht. Ter verantwoording van de impact van de Agenda Landbouw is in bijlage 3 tenslotte nog een beknopte Kosten-Baten-Analyse opgenomen, waarbij ene beroep is gedaan op het daarvoor beschikbare provinciale format. Een en ander dient tevens ter onderbouwing van subsidieaanvragen in het kader van cofinanciering door provinciale programma's.

Krimpenerwaard
Natuurbeheer
Projecten
Nieuws
Metingen
Links
Contact

Projecten

Weidehof is betrokken bij een aantal projecten, waarover we u graag informeren

- [PROJECT ZWARTE STERN](#)
- [PROJECT VLUCHTSTROKEN](#)
- [ZAAGPLOEG](#)
- [AGRORECREATIE](#)
- [PILOT AGRARISCH NATUURBEDRIJF KRIMPENERWAARD](#)

Pilot- & Onderzoeksprojecten Veenweideinnovatiecentrum, Weidehof, Parmey

2 DUURZAME LANDBOUW EN LANDBOUWINNOVATIE

2.1 Innovatieagenda Gouwe Wiericke – Krimpenerwaard

Zoals in de inleiding reeds is toegelicht vormt de melkveehouderij in Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard de belangrijkste grondgebruiker van het veenweidelandschap. Meer dan 90% van het landbouwareaal wordt door de veehouderijsector gebruikt, terwijl de bedrijfstak tegelijkertijd met aanzienlijke belemmeringen en beperkingen te maken heeft. Hiertoe behoren het doorgaans natte karakter van het veenweidegebied, hoge grondwaterstanden en een geringe drooglegging, de soms matige ontsluiting van het landbouwgebied maar ook processen zoals de aanhoudende bodemdaling en klimaatveranderingen, die voor de komende decennia worden verwacht.

Indien de melkveehouderij haar huidige vitaliteit wil behouden, is het van belang dat de sector net als in het verleden in nieuwe productieprocessen en bedrijfstechieken blijft investeren. Daarbij kan de sector profiteren van het gemiddeld zeer hoge kennisniveau in de Nederlandse melkveehouderij en van de ervaringen uit proefprojecten en pilotbedrijven.

Tijdens werkbijeenkomsten voor onderhavige agenda is gebleken, dat ook binnen de melkveehouderij in Gouwe Wiericke en de Krimpenerwaard belangstelling bestaat voor de opzet en verbreding van vernieuwende landbouwprojecten. Provincie en betrokken gemeenten willen derhalve meewerken aan een “Innovatieagenda” bestaande uit zowel individuele als collectieve gebiedsinitiatieven zoals:

- de omschakeling naar functioneel meer gemengde bedrijfstypen (naast melk- en kaasproductie ook doelgericht water- en landschapsbeheer)
- de verbreding van lopende pilotprojecten met specifieke voor veengronden geschikte teelten (zie de inspanningen voor een vervolg op het cranberry – project van het Veenweideninnovatiecentrum in Zegveld)
- gespecialiseerde bedrijven zoals “natuurbedrijven” of “proefbedrijven voor natte teelten”
- verkenningen voor een bedrijfseconomisch rendabele bedrijfsvoering in bodemdalingsgevoelige gebieden
- gebiedsinitiatieven zoals de “Landbouwinnovatiedagen” of de “Innovatiecafés Krimpenerwaard” en
- innovatieprojecten rond bedrijfskringlopen en bedrijfsprocessen (zoals de beoogde verbetering van het voederspoor in het kader van het project “Gekiemde Granen” in Reeuwijk).

Actie: 2016 - 2021: (half)jaarlijkse update innovatieagenda
2017 - 2021: uitvoering in het kader van jaarprogramma's of tenderprocedures

Actiehouder: 1. LTO - VIC - ANV's
2. gemeenten (en waar gewenst ook waterbeheerders)

2.2 Duurzame Landbouwtechnieken - Bedrijfskringlopen

Een belangrijke factor voor de vitaliteit van de melkveehouderij is de verdere ontwikkeling van de landbouwtechniek vanuit het oogpunt van duurzaamheid. Het huidige gebruik van de natte veengronden door zeer productieve melkveebedrijven is immers alleen mogelijk, omdat binnen de sector ruime kennis beschikbaar is over technieken, waarmee fysieke knelpunten en milieuproblemen beheersbaar worden gemaakt. Wil de sector toekomstproblemen het hoofd kunnen bieden (zoals de aanhoudende bodemdaling of de negatieve effecten van de klimaatveranderingen) zijn technologische vernieuwingen noodzakelijk, waarmee zowel de nadelen voor ons leefmilieu als de nadelen voor de individuele bedrijfsvoering weggenomen kunnen worden. Voorbeelden hiervoor zijn:

- de verdere optimalisatie van staltechnieken, voedertechnieken en bedrijfskringlopen, waarmee de uitstoot van milieubelastende stoffen verminderd kan worden
- de verfijning van technieken voor de verwerking van mestoverschotten of
- de toepassing van technieken en bedrijfsprocessen ter beperking van de aanhoudende bodemdaling in het veenweidegebied (zoals onderwaterdrainage - ODW).

Onderwaterdrainage in de praktijk

Ook ten aanzien van dit speerpunt is het wenselijk, bestaande projecten te continueren en waar zinvol verder uit te bouwen. Daarbij moet worden gedacht aan projecten zoals het project “Duurzaam Lange Weide” of mogelijk ook het project “Drain de Polder” in de gemeente Krimpenerwaard. Beide projecten kunnen bijdragen aan een vertraging van de aanhoudende bodemdaling in het veenweidegebied, een klimaatbestendiger grondgebruik en een extensiever grondgebruik met koppelingskansen voor teelten (i.c. lisdoddeteelten) waarvan de oogst een bijdrage levert aan een verbetering van het dierenwelzijn. Andere kansrijke initiatieven zijn:

- pilotproject raffinage van grasgewassen
- verdere praktijktoets duurzame mestverwerkingstechnieken (zie monovergisting) of
- de aanpassing van bedrijfstechnieken en bedrijfsprocessen waarmee de uitstoot van nadelige emissies voor Natura 2000-gebieden en Natuurnetwerk-terreinen verminderd kunnen worden.

Actie:

2016 / 2017:	opzet proefproject “Duurzaam Lange Weide” en indien mogelijk van het proefproject “Drain de Polder”
2017 - 2021:	regelmatige afstemming met het bodembeleid PZH en waterbeheerders (half)jaarlijkse update technologie-agenda uitvoering in het kader van jaarprogramma's of tenderprocedures

Actiehouder:

1. LTO - HHSK - VIC - ANV's - Alterra
2. AGRO-complex in bredere zin (incl. waterbeheerders)

2.3 Duurzaam energiemangement

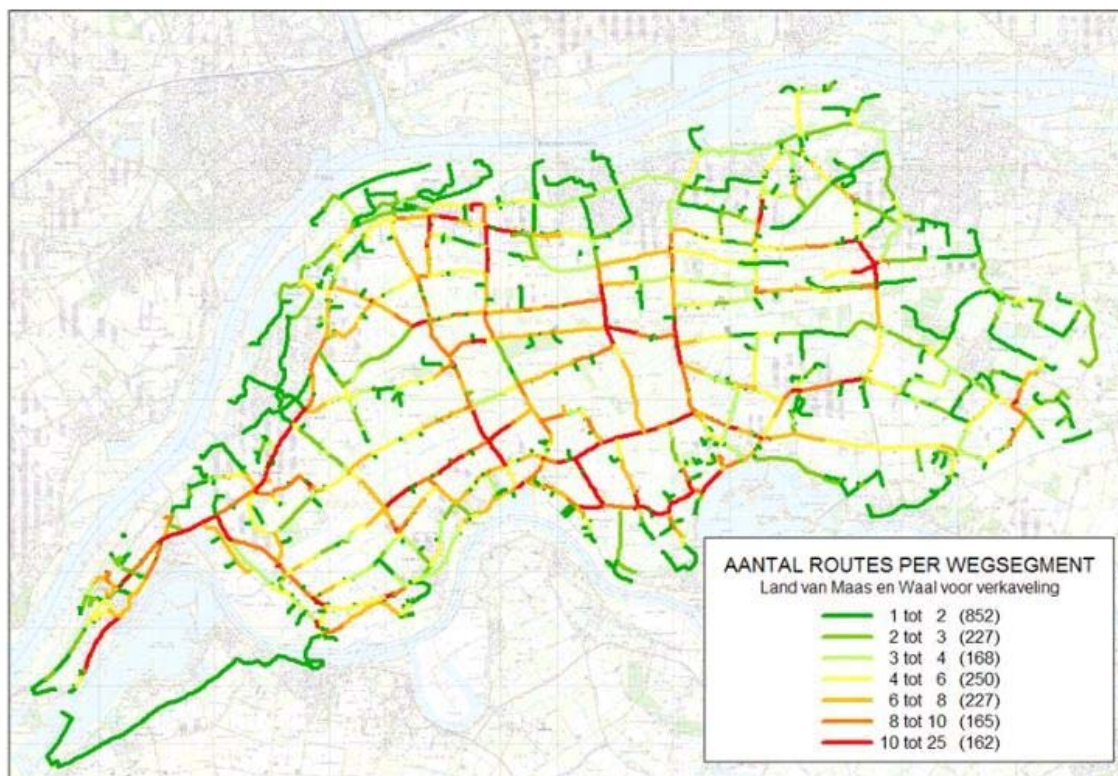
Een specifiek aandachtspunt in de bedrijfsvoering van de melkveehouderij vormt vanzelfsprekend de energievoorziening van de individuele bedrijven. Want de bedrijfsprocessen en bedrijfsopstallen vragen niet alleen om energie, maar her en der bieden zij juist ook kansen voor een doelgerichte energieproductie of voor het gebruik van restwarmte.

Een goed voorbeeld hiervoor is de in 2015 gestarte energiecoöperatie “Zon op de Meije” in de gemeente Bodegraven-Reeuwijk. In dit project is het dak van een landbouwbedrijf van zonnepanelen voorzien, die een bijdrage leveren aan de energievoorziening van een energiecoöperatie met 24 leden.

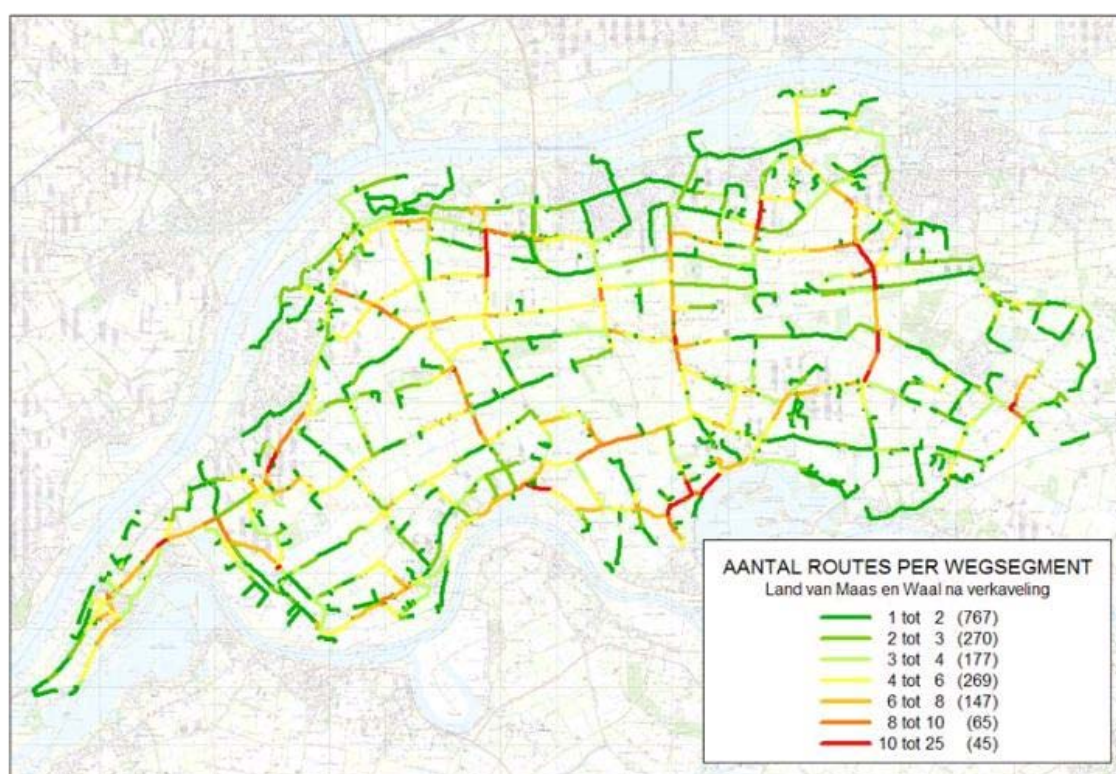
Het spreekt voor zich, dat de landbouwagenda ook op dit vlak ruimte moet bieden aan individuele of collectieve gebiedsinitiatieven. Met het oog op de ver reikende betekenis van biotisch materiaal binnen de veehouderij, zal daarbij niet alleen aandacht worden besteed aan de toepassing van zonenergie maar ook aan duurzame energievoorziening op basis van biomassa of biogas.

Actie:	2016 / 2017:	uitbreiding landelijke/rurale energiecoöperaties op basis van windenergie, zonenergie en biomassa; rekening houdend met netcapaciteit
	2017 - 2021:	realisatie individuele projecten

Actiehouder: 1. Individuele bedrijven of lokale coöperaties

Figuur 3: Routes van huiskavel naar veldkavel bij inbreng - Land van Maas en Waal

Figuur 4: Routes van huiskavel naar veldkavel na toedeling - Land van Maas en Waal

Voorbeeld Structuurverbetering Landbouwverkeer in het Land van Maas & Waal

3 STRUCTUURVERSTERKING MELKVEEHOUDERIJ

3.1 Structuurverbetering

Zoals hiervoor reeds is aangegeven, is de melkveehouderij niet alleen gebaat bij investeringen in duurzame technieken en bedrijfsprocessen, maar ook bij een optimalisering van de grondpositie en eigendomsstructuren van melkveebedrijven. Individuele grondruil, bedrijfsbeëindigingen en aanpassingen in de infrastructuur hebben immers herhaaldelijk een wijziging van eigendommen en ontsluitingsstructuren tot gevolg, waardoor bedrijfsprocessen minder efficiënt verlopen.

Algemene verkenningen ten aanzien van de eigendomsstructuren laten zien, dat met name in de Krimpenerwaard sprake is van zeer nadelige, versnipperde eigendomsverhoudingen. Dit heeft tal van nadelen tot gevolg zoals lange transportroutes, onvoordelige huiskavelmaten en een soms grote spreiding van bedrijfsopstallen en individuele eigendommen van de melkveebedrijven. Maar ook in Gouwe Wiericke is ondanks de afronding van enkele landinrichtingsprojecten sprake van belemmeringen in pacht- en eigendomsstructuren. Voorbeelden hiervan zijn de nadelige spreiding van eigendommen aan weerskanten van de Oude Rijn, de her en der ongunstige ligging van landbouw- en natuurpercelen in het Venster Bodegraven - Woerden, onvoordelige eigendomsverhoudingen langs de Oude Hollandsche Waterlinie (OHW) en restpercelen uit grondverwerving voor het Natuurnetwerk Nederland.

Gemeenten en melkveehouderijsector zijn derhalve tot de conclusie gekomen, dat in beide veenweidegebieden behoefte bestaat aan een verdere optimalisering van de bedrijfsstructuren. Daarbij wordt niet alleen naar structuurverbetering voor individuele bedrijven gezocht maar tevens naar de aanpak van maatschappelijke of functioneel - ruimtelijke knelpunten zoals zwaar verkeer of landbouwverkeer in oude dorpskernen of bebouwingslinten. Mogelijke projecten op dit vlak zijn:

- kavelruil in het veenweidegebied van polder Bovenkerk - Benedenberg
- verkeer reducerend structuurverbetering aan weerskanten van de Oude Rijn Zone
- de uitruil van gronden ten behoeve van een betere begrenzing van zowel agrarisch gebied als het Natuurnetwerk Nederland in Gouwe Wiericke en de Krimpenerwaard
- de toepassing van kavelpaden o.a. ter reductie van onnodig landbouwverkeer via lokale wegen
- ruimte voor doorlopende kavelruil respectievelijk kavel(ruil)monitoring en
- initiatieven ter begeleiding van vervolgfuncties voor vrijkomende agrarische bebouwing zoals het project "Boeren, Burgers, Buren" uit de gemeente Krimpenerwaard

Actie: 2016 - 2018: verdieping lopende en aanstaande kavelruilprojecten
vanaf 2017: uitvoering

Actiehouder: 1. lokale collectieven in samenwerking met overheden

3.2 Pachten dichtbij huis

Nauw aan bovenstaand speerpunt verbonden is de belangstelling van melkveebedrijven in de Krimpenerwaard voor nieuwe pachtmogelijkheden in de directe omgeving van hun bedrijven. Hoofdrede hiervoor is de zeer versnipperde eigendomsstructuur in de Krimpenerwaard en het landbouwverkeer dat hieruit voortkomt. Kansen hiervoor bieden mogelijkwerijs pachtafspraken voor percelen dichtbij huis.

In het kader van de Agenda Landbouw zullen derhalve naast structurele kavelruilopties ook mogelijkheden worden verkend voor de uitwerking van (bij voorkeur langdurige) pachtafspraken. Voor de Krimpenerwaard gaat het hierbij vooral om afspraken voor percelen van derden dichtbij huis. Daarnaast is het ook denkbaar dat afspraken voor percelen worden gemaakt, die in het natuurnetwerk zijn gelegen en die tot het eigendom van terrein behorende organisaties (TBO's) behoren. Dergelijke situaties kunnen zich voordoen indien een

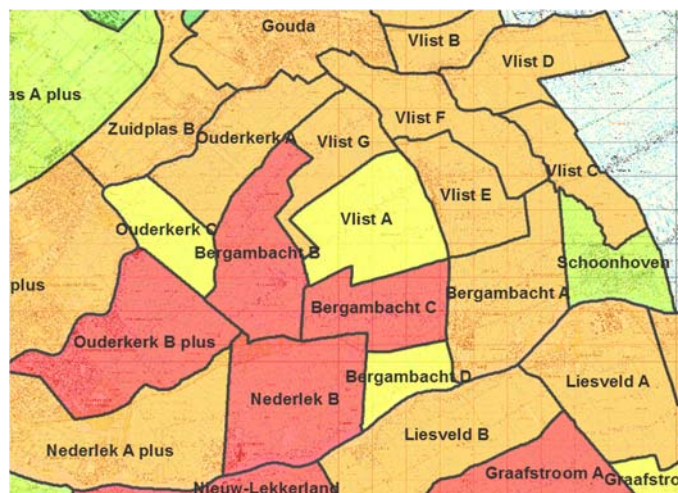
melkveebedrijf in het verleden grote hoeveelheden grond heeft gepacht, en de vaak éénjarige overeenkomsten voor deze percelen door de herijking van het natuurbeleid van Rijk en provincie zijn vervallen.

Rekening houden met het vorenstaande kan worden geconstateerd dat in ieder geval in de Krimpenerwaard en mogelijk ook in Gouwe Wiericke enige vorm van belangstelling bestaat voor een structuurverbetering door pachtovereenkomsten. Deze kunnen worden vertaald in projecten als:

- pachten dichtbij huis en
- pachten in het Natuurnetwerk

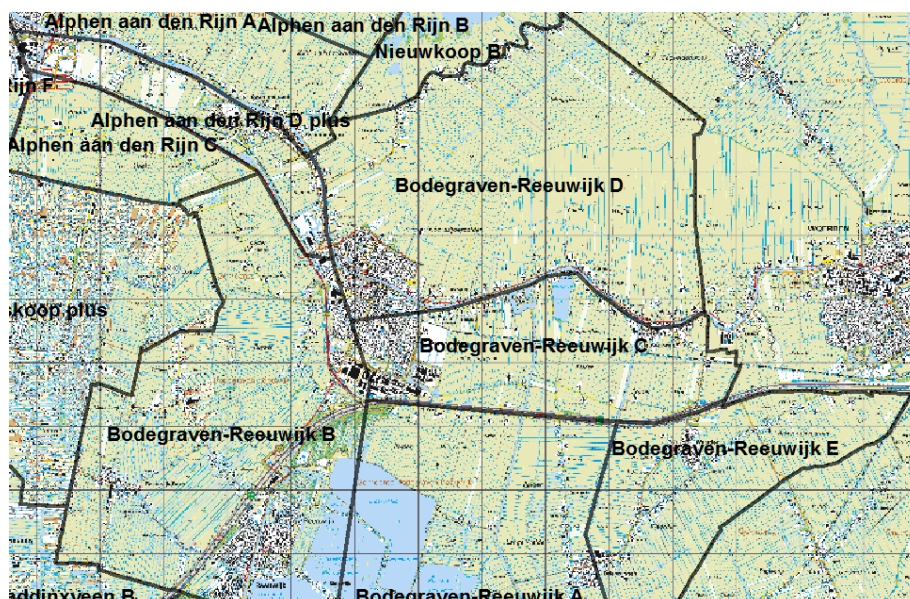
Actie: 2016 / 2017: verkenning meerwaarde pachtprojecten
2016 - 2021: effectuering pachtprojecten

Actiehouder: 1. Individuele bedrijven - provincie Zuid-Holland - Zuid-Hollands Landschap
2. Individuele bedrijven en TBO's

Gebiedsnaam	Gebiedskenmerken					Duurzaam grondgebruik			Gemiddelden		Gebiedsscore				
	Aantal bedrijven	hectare duurzaam in gebruik	Percentage eigenland *	Percentage eigendom	Aantal kavels	Oppervlakte grond in EHS	Percentage EHS	Door bedrijf uit het gebied	Infiliders **	Buiten gebied	Gronddruk percentage	Percentage huiskavel	Aantal kavels	Gewogen afstanden (ha/km)	Gewogen naar % grasland
Bergambacht A	38	446	88	79	89	0	0	341	105	21	81	65	2,34	2,04	5,7
Bergambacht B	35	535	97	90	108	161	30	500	35	142	120	63	3,09	3,50	4,4
Bergambacht C	26	505	98	81	89	10	2	488	18	70	110	72	3,42	3,84	4,2
Bergambacht D	9	117	92	84	14	0	0	107	10	10	100	88	1,56	2,50	7,1
Nederlek A plus	39	527	89	85	93	0	0	506	20	18	99	69	2,38	3,93	5,5
Nederlek B	33	605	99	83	104	89	15	594	11	14	101	67	3,15	4,38	4,2
Ouderkerk A	24	311	100	81	47	294	95	254	57	12	86	79	1,96	1,83	6,2
Ouderkerk B plus	31	615	98	79	112	44	7	567	49	34	98	66	3,61	4,20	3,8
Ouderkerk C	15	160	99	43	25	72	45	130	29	11	88	89	1,67	2,32	6,8
Schoonhoven	14	150	98	70	15	0	0	89	61	24	75	92	1,07	0,51	7,8
Vlist A	42	648	97	82	80	0	0	604	44	12	95	84	1,90	0,90	6,7
Vlist B	17	225	97	53	34	0	0	225	0	26	111	75	2,00	2,46	6,0
Vlist C	21	450	87	96	43	0	0	409	41	82	109	76	2,05	7,78	5,4
Vlist D	36	499	89	97	70	0	0	345	154	0	69	67	1,94	1,57	6,2
Vlist E	36	451	93	89	72	5	1	442	10	39	107	78	2,00	2,07	6,3
Vlist F	32	499	99	92	59	90	18	418	81	82	100	84	1,84	2,73	6,4
Vlist G	21	364	96	89	51	77	21	260	104	32	80	69	2,43	3,12	5,3

Voorbeeld structuuranalyse melkveehouderij in de Krimpenerwaard

Deelgebieden	Situatie			Gemiddelde gebiedsscore					Gebruik van de grond					Gronddruk (%)	Agrarisch in SLG		Agrarisch in herijkte EHS		Opp. Totale gebied (ha)
	Aantal bedrijven	Aantal kavels	Eigen-dom grond (%)	voor aantal kavels per bedrijf	voor afstand kavels tot bedrijf	voor huiskavel per bedrijf	voor totaal ongewogen score	gewogen gebiedsscore	% gras in gebied	hoeveelheid in gebied (ha)	intern in gebied (ha)	grond buiten gebied (ha)	grond binnen gebied door extern bedrijf		Opp. (ha)	Opp. (%)	Opp. (ha)	Opp. (%)	
Bodegraven-Reeuwijk A	43	95	82	2,26	2,84	2,26	7,35	5	97	626	531	37	95	91%	559	89%	27	4%	2445
Bodegraven-Reeuwijk B	77	176	94	2,22	2,60	1,95	6,77	4	97	801	746	128	55	109%	730	91%	8	1%	2175
Bodegraven-Reeuwijk C	17	41	90	2,00	2,59	2,24	6,82	5	91	383	326	44	58	96%	380	99%	1	0%	960
Bodegraven-Reeuwijk D	61	119	91	2,39	2,43	1,97	6,79	4	97	1223	1165	88	58	102%	1061	87%	64	5%	2117
Bodegraven-Reeuwijk E	29	62	90	2,10	2,62	2,17	6,90	5	97	628	535	8	93	86%	628	100%	0	0%	911

Voorbeeld structuuranalyse melkveehouderij in Gouwe Wiericke door de Stichting Kavelruil Zuid-Holland

3.3 Toekomstverkenningen en structuuronderzoeken

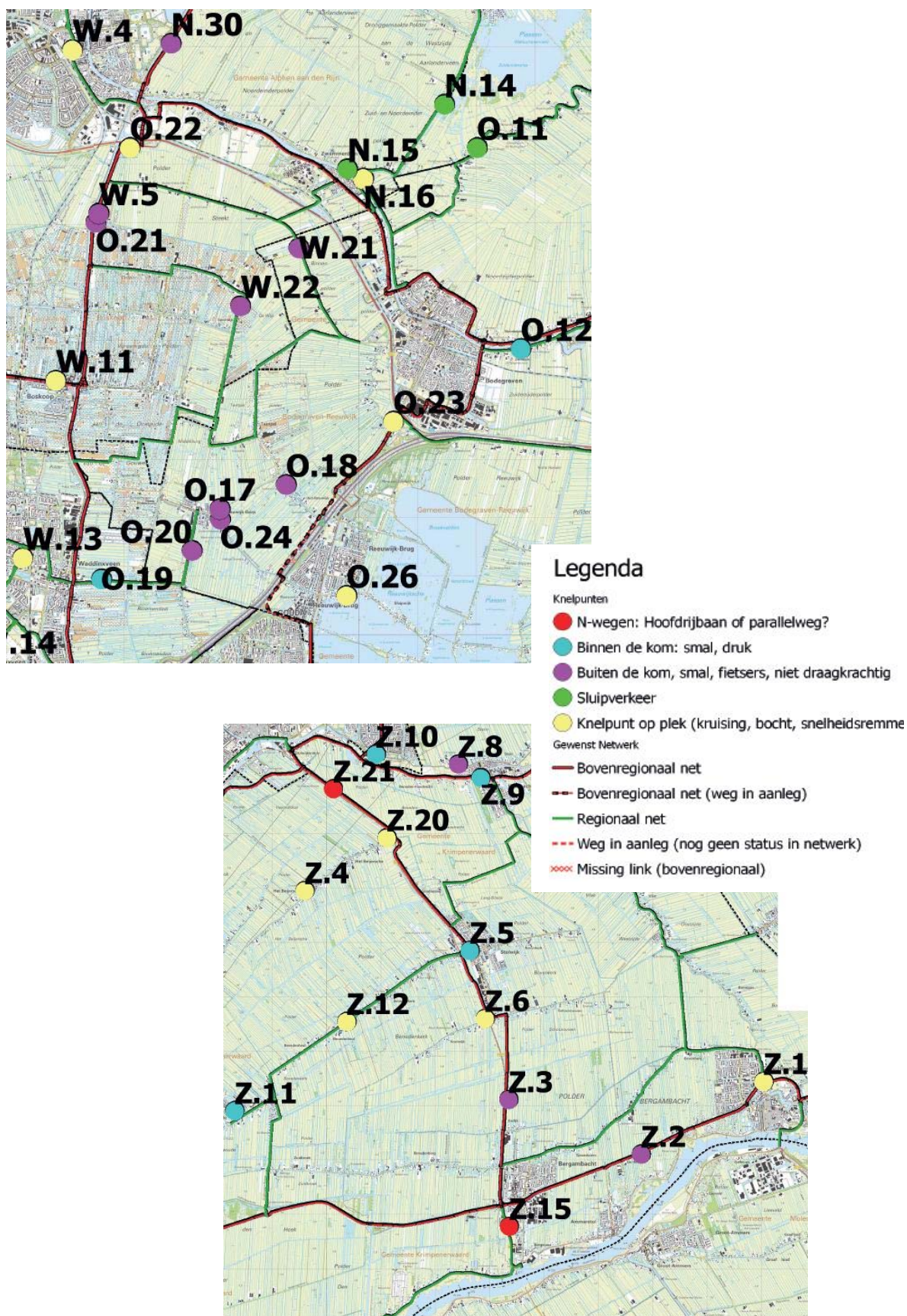
In het kader van de structuurversterking is het verder denkbaar, dat in delen van het veenweidegebied behoefte bestaat aan de verkenning van toekomstperspectieven in bredere zin. Daarbij moet worden gedacht aan de analyse van ontwikkelingskansen van stadsrandgebieden, ontwikkelingsmogelijkheden van grote bedrijven in een kleinschalig landschap of perifeer gelegen veehouderijgebieden zoals polder Bloemendaal aan de stadsrand van Waddinxveen en Gouda of versnipperde weidegebieden in de zoom van de Greenport rond Boskoop.

Behalve aan toekomstverkenningen kan in het veenweidegebied ook behoefte bestaan aan heel gerichte structuuranalyses, die inzicht bieden in de landbouweconomische structuur van deelgebieden die in de provinciale Agenda Landbouw als landbouwtopgebieden zijn aangemerkt. Zij helpen bij de verkenning van de eventuele meerwaarde van kavelruilprojecten maar ook bij de koersbepaling van individuele bedrijven. Daarnaast kunnen zij bijdragen aan een afweging van vervolgfuncties van niet rendabele veehouderijlocaties. Rekening houdend met het vorenstaande zal de Agenda Landbouw ruimte bieden aan:

- een landbouwstructuuranalyse voor de veenweiden rond de Meije en Oude Rijnzone
- een soortgelijke analyse in het landbouwgebied Lange Ruige Weide
- toekomstperspectieven voor "Perifere Landbouw / Stadrandzones" en
- haalbaarheidsstudies bedrijfsverbreding door recreatie-investeringen of het beheer van recreatieterreinen
- schetsen van in buitengebied, over toekomstige ontwikkeling in het buitengebied

Actie: 2016 - 2018: uitvoering verkenningen en structuuranalyses

Actiehouder: 1. Provincie - gemeenten - LTO en individuele bedrijven

Uittreksel onderzoek “Landbouw- en Zwaar Vrachtverkeer Midden Holland”

4 AGROLOGISTIEK EN LANDBOUWINFRASTRUCTUUR

4.1 Optimalisatie Agrologistiek

Een belangrijke bouwsteen voor een vitale melkveehouderij vormt naast de structuurverbetering ook de logistiek binnen de veehouderij en hieraan gelieerde bedrijfstakken zoals de zuivelsector of AGRO-bedrijven op het vlak van loonwerk, landbouwmachines etc. De logistiek binnen deze cluster bepaalt immers in hoge mate de efficiëntie van bedrijfs- en verwerkingsprocessen en de kansen voor een rendabele productveredeling.

In het veenweidegebied van Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard wordt daarbij vooral naar projecten gekeken, waarmee kostprijzen verlaagd kunnen worden, kortere afzetlijnen gestimuleerd kunnen worden en belemmeringen in de distributie weggenomen kunnen worden. Onderdeel van dit speerpunt is ook een betere benutting van kansen rond het AGRO-foodcomplex. Zo hebben de gemeenten Rotterdam, Midden-Delfland en Krimpenerwaard in 2015 een samenwerking gestart, ter verkenning van de meerwaarde van korte ketens voor de afzet en/of verwerking van veehouderijproducten.

Met het oog op het vorenstaande willen de betrokken gemeenten in de Agenda Landbouw ruimte bieden voor de verbreding of verdieping van lopende pilots in de AGRO-logistiek en voor de opzet van nieuwe projecten waarmee de distributie geoptimaliseerd kan worden. Vanuit de sector en gemeenten zijn hieromtrent de volgende projectsuggesties aangedragen:

- masterclass "Korte Ketens"
- innovatieve transporttechniek
- decentraal vervoermanagement / AGRO- hubs
- collectief vervoermanagement
- mestmanagement

Actie:	2016:	verdieping lopende projecten
	2016 / 2017:	verkenning nieuwe distributiekansen met de vervoersector
	2017- 2021:	realisatie van de betreffende projecten

Actiehouder:	1. Individuele bedrijven of lokale coöperaties
	2. overheden

4.2 Verbetering landbouwinfra en dorpskernpassagen

Een belangrijk knelpunt voor het functioneren van de melkveehouderij in het veeweidegebied vormt zoals bekend de her en der matige ontsluiting van het polderlandschap. Deze bestaat voor een groot deel uit erftoegangswegen, die van oorsprong niet op de steeds zwaardere belastingen en brede voertuigen berekend zijn. Als gevolg hiervan worden gemeenten met soms aanzienlijke schade aan het landelijke wegennet geconfronteerd en met relatief hoge onderhoud- en beheerkosten voor dit wegennet.

In het licht van deze problematiek heeft in 2015 nader onderzoek plaatsgevonden naar landbouw- en zwaar vrachtverkeer in de regio Midden-Holland. Daarbij is gebleken, dat op het landwegenstelsel in het veenweidegebied geregeld sprake is van

- te smalle wegen en/of niet draagkrachtige wegen
- hindersituaties en minder veilige situaties in dorpskernpassages en
- een te sterke functiemenging op smalle landwegen, waardoor geregeld onveilige situaties ontstaan.

Voor zo ver deze knelpunten betrekking hebben op regionaal relevante landbouwroutes en wegvakken, is het zinvol deze kwesties ook door doelgerichte maatregelen binnen de Agenda Landbouw op te pakken. Daarbij kan worden gedacht aan:

- investeringen en vervolgonderzoeken gericht op een betere doorstroming op regionaal relevante routes en
- investeringen ter vermijding van landbouwverkeer en zwaar verkeer in kwetsbare dorpskernen.

Actie:

2016 - 2018:	knelpuntenanalyse doorstroming landbouwwegen
	knelpuntenanalyse dorpskernpassagen
2018 - 2021	aanpak knelpunten

Actiehouder: 1. Provincie - gemeenten - CUMELA - LTO - Waterschap HHSK

5 BIODIVERSITEIT IN DE VEENWEIDELANDBOUW

5.1 Businessline Biodiversiteit

Veel regelingen voor het natuurbeheer in veenweidegebieden zijn op dit moment gericht op de effectuering van natuurwaarden in het Natuurnetwerk NNN of in afgewaardeerde landbouwgronden. Gebleken is, dat onder agrariërs echter ook belangstelling bestaat voor regelingen buiten de als NNN begrensde gebieden en voor agrarisch bestemde gronden binnen het natuurnetwerk. Het betreft hier:

- regelingen voor het slootkantenbeheer
- doelgerichte maatregelen voor de ontwikkeling van gebiedstypische erfbeplanting
- afspraken over een extensievere weidegang of
- expliciete bemestingsafspraken voor NNN - percelen en bufferzones rond het natuurnetwerk.

Inzet van dergelijke regelingen is de verbreding van de bestaande standaard bedrijfsvoering met aanvullende activiteiten, waarbij de realisatie van een duurzame of ecologisch verantwoorde productie als extra inspanning beloond wordt. Mogelijkheden hiervoor bieden o.a.:

- de formele instelling van Groen - Blauwe Diensten door provincie en waterbeheerders (zie het Gebiedsplan Waterkwaliteit van het "Hoogheemraadschap Schieland - Krimpenerwaard")
- leefmilieus voor specifieke flora en fauna (zoals krabbenscheersloten, boomgaarden, elzensingels, knotwilgen en hakhoutbosjes)
- specifieke regelingen voor de boerenerfontwikkeling, die bijdragen aan de inpassing van bedrijfsgebouwen, en de versterking van beeldbepalende beplanting of leefgebied van broedvogels in bomen, heggen en hagen
- verbreding van bestaande beheerarrangementen met een "Agrarisch Natuurbeheer + - regeling" voor natuurbeheer op niet afgewaardeerde, agrarisch bestemde gronden in het NNN.

Naast de uitwerking van deze regelingen kan er samen met agrariërs worden gezocht naar een duurzame inpassing van biodiversiteit in de bedrijfsvoering.

Actie: 2016 / 2017: verkenning meerwaarde Businessline Biodiversiteit
2017 - 2021: proefproject met pilotbedrijven / verankering van de Businessline

Actiehouder: LTO - ANV's - provincie - waterbeheerders - gemeenten

5.2 Facilitering agrarisch natuurbeheer

Het publieke debat over het succes of falen van agrarisch natuurbeheer in Nederland in de afgelopen jaren heeft ook in de regio's Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard aanleiding gegeven tot overleg over maatregelen, waarmee de resultaten van agrarisch natuurbeheer verbeterd kunnen worden. Vanuit de melkveehouderij wordt daarbij regelmatig gepleit voor de aanpak van predatoren van weidevogels, de bestrijding van exoten zoals de rivierkreeft en de aanpak van onkruidruk. Aan de overheden wordt in dit kader gevraagd het agrarisch natuurbeheer waar mogelijk te faciliteren, bijvoorbeeld door:

- een natuurmonitor voor een beter inzicht in flora- en faunaontwikkeling in agrarisch bestemd gebied
- een draaiboek voor preventief faunabeheer (zie aanpak van predatoren voor weidevogels) en
- regelingen waarmee zware belemmeringen voor de agrarische bedrijfsvoering weggenomen kunnen worden (zie de distelverordening in de gemeente Krimpenerwaard).

Actie: 2017 & 2020 uitvoering natuurmonitor in landbouwgebieden
2016: opzet draaiboek preventief faunabeheer
2016 / 2017: Plan van Aanpak Exotenbestrijding en / of distelverordening

Actiehouder: LTO - ANV's - provincie - waterbeheerders – gemeenten

Slootkantenbeheer en biodiversiteit in boerenlandsloten

5.3 Nieuwe allianties - Natuurnetwerkbeheer

Sinds de herijking van het landelijke en provinciale natuurbeleid in 2013 en 2014 is mede onder invloed van de beperkte natuurbudgetten meer ruimte ontstaan voor de zelfrealisatie van nieuwe natuurwaarden binnen de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland. Daarbij moet worden gedacht aan de realisatie van nieuwe natuur op particuliere gronden of provinciale eigendommen, waarvan een openbare aanbesteding wordt overwogen. Geconstateerd moet worden dat de ruimte voor zelfrealisatie voor sommige delen van het natuurnetwerk vrij beperkt zal zijn, omdat de kwetsbaarheid van specifieke natuurdoelen of de beperkte omvang van beschikbare natuurterreinen verrekende eisen met zich mee kunnen brengen. Dit laat onverlet, dat ook voor agrarische natuurverenigingen, gebiedscoöperaties of nieuwe natuurallianties opties ontstaan, om mee te dingen naar de verwerving of het beheer van thans nog provinciale terreinen, om door collectieve en langdurige beheerafspraken een bijdrage aan de natuurontwikkeling te leveren en deze in de eigen bedrijfsvoering in te passen.

In het veenweidegebied van Gouwe Wiericke en de Krimpenerwaard lopen de opties voor zelfrealisatie van nieuwe natuur geografisch nogal sterk uiteen. Terwijl de mogelijkheden voor nieuwe natuur in Gouwe Wiericke in feite vrij beperkt zijn, is het aannemelijk dat in de Krimpenerwaard ruimere mogelijkheden voor de verwezenlijking van specifieke natuurwaarden ontstaan. Dit op grond van de versnipperde eigendomssituatie van de hier begrensde natuurnetwerkterreinen en de daaraan verbonden noodzaak tot een gezamenlijke publiek-private realisatie van nieuwe natuurwaarden.

Naast zelfrealisatie door particulieren en agrariërs bestaat in principe ook de mogelijkheid van natuurrealisatie door nieuwe natuurallianties. Bedoeld wordt hiermee een gezamenlijke aanleg en beheer van nieuwe natuurterreinen met terrein-beherende organisaties (TBO's), die thans al eigenaar van Natuurnetwerkgronden zijn zoals de Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer of het Zuid-Hollands Landschap. Ook hier kunnen mogelijkheden voor natuurbeheer door agrarische bedrijven ontstaan naar verwachting door langdurige beheerafspraken en inspanningsverplichtingen. Daarbij dienen echter verder reikende natuurdoelen en randvoorwaarden in acht moeten worden genomen dan in het geval van standaard agrarisch natuurbeheer. Mogelijkheden voor dergelijke nieuwe allianties bieden o.a.:

- de Kadelanden rond de Meijekade en Noordzijdsekade
- en polder Abessinië in de gemeente Bodegraven-Reeuwijk en
- grote delen van het natuurnetwerk in de gemeente Krimpenerwaard

Actie: 2016 / 2017: organisatorische voorbereiding nieuwe natuurallianties
2017 - 2021: uitvoering

Actiehouder: TBO's - ANV's – gebiedscoöperatieven

6 FINANCIERING EN UITVOERING

6.1 Financieel kader

Op basis van ervaringen met andere innovatieprojecten, beleidsprogramma's of kavelruilprocessen heeft parallel aan de uitwerking van dit uitvoeringsprogramma een globale raming van het programmabudget plaatsgevonden. Daarbij is de verwachting ontstaan, dat met de Agenda Landbouw een (vooralsnog indicatief) totaalbudget gemoeid zal zijn van ongeveer € 7,0 mln. inclusief cofinanciering, programmamanagement en een post onvoorzien. Per kerndoel wordt thans rekening gehouden met een bedrag van:

- € 2,8 mln. voor investeringen in een duurzame landbouw en innovatie
- € 2,2 mln. voor de structuurversterking in de melkveehouderij
- € 0,6 mln. voor verbetering van de agrologistiek en landbouwinfrastructuur en
- € 1,4 mln. voor investeringen op het vlak van landbouw en biodiversiteit.

De realisatie van de Agenda Landbouw zal plaatsvinden via verschillende investeringsstromen en vormen van mengfinanciering. Deze zullen per kerndoel verschillen. Zo is het aannemelijk dat de eigen bijdragen van melkveebedrijven vrij hoog zal zijn bij projecten, die voornamelijk de individuele bedrijven ten goede komen (bijvoorbeeld bij investeringen in individuele bedrijfstechniek of logistiek). Daarentegen ligt het voor de hand, dat de (co)financiering door overheden vooral bij projecten een rol zal spelen, waarmee zowel een ecologisch doel als een maatschappelijk doel gemoeid zal zijn. Voorbeelden hiervan zijn maatregelen op het vlak van infrastructuur of projecten waar sprake is van publieke kennisontwikkeling (zoals bij proef- of pilotprojecten, visies en beleidsprocessen). De betrokken overheden dienen vanuit het oogpunt van rechtsgelijkheid echter telkens te toetsen of de financiering voldoet aan Europese normen voor mededinging en het vermijden van staatssteun.

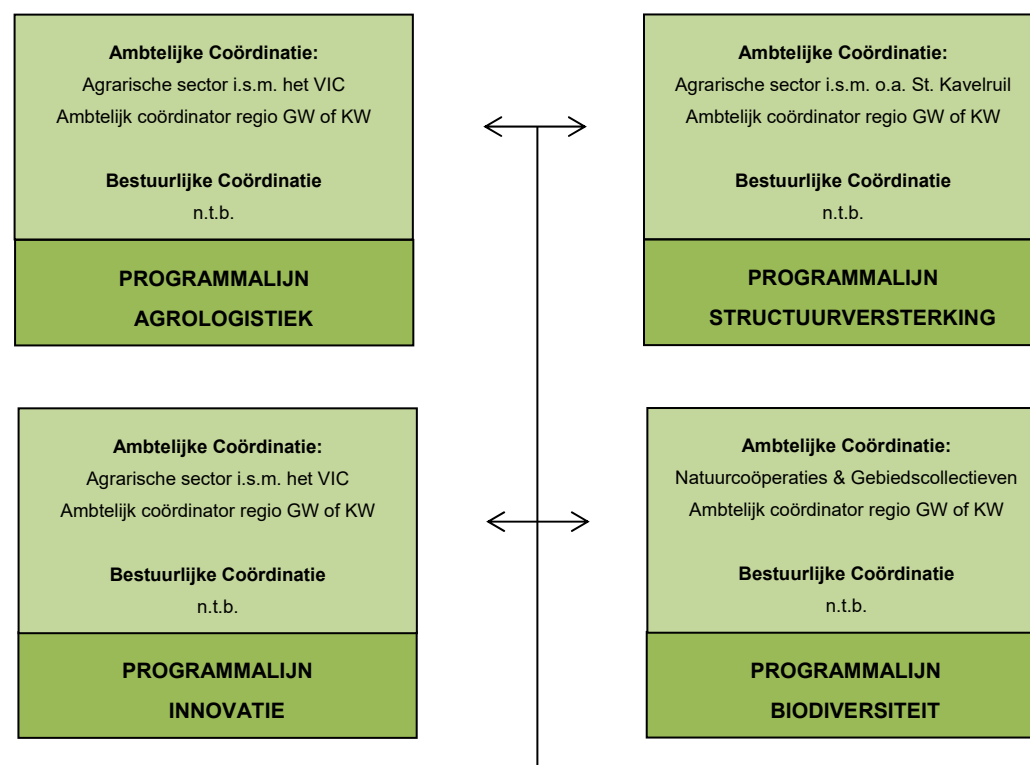
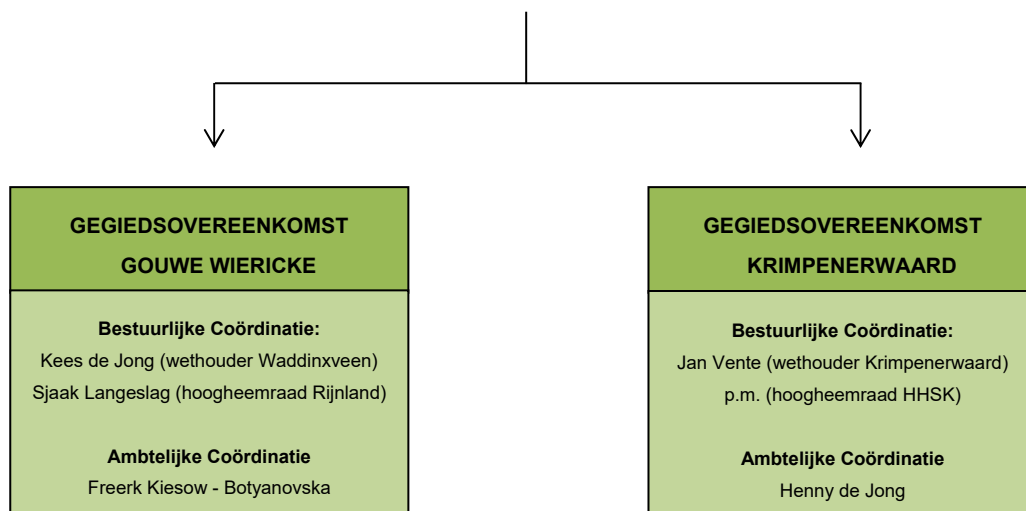
Gezien de inbreng van de regionale overheden tot op heden en de participatie van de landbouwsector in eerdere programma's, bestaat de verwachting dat beide in de periode 2017 - 2021 een eigen bijdrage weten te genereren in een omvang van circa € 3,7 mln. Voor de gemeenten in het veenweidegebied Gouwe Wiericke zou dit neerkomen op een jaarlijkse eigen bijdrage van circa € 85.000,-. De jaarlijkse bijdrage van de gemeente Krimpenerwaard zal gezien haar omvang en investeringsvolume vermoedelijk circa € 105.000,- bedragen.

	TOTAAL (in €)	GOUWE WIERICKE	KRIMPENER WAARD	LAND BOUW	WATER BEHEER	UPG / POP3
DUURZAME LANDBOUW & INNOVATIE	2.770.000	105.000	165.000	865.000	590.000	1.045.000
GEBIEDSONTWIKKELING	2.220.000	160.000	145.000	805.000		1.110.000
AGROLOGISTIEK & LANDBOUWINFRA	600.000	85.000	140.000	75.000		300.000
BIODIVERSITEIT IN DE VEENWEIDELANDBOUW	1.440.000	85.000	90.000	200.000	245.000	820.000
TOTAAL	7.030.000	435.000	540.000	1.990.000	790.000	3.275.000

Budgetraming Agenda Landbouw Gouwe Wiericke - Krimpenerwaard (indicatief)

PROGRAMMAMANAGEMENT

AGENDA LANDBOUW GOUWE WIERICKE - KRIMPENERWAARD

UITVOERINGSMANAGEMENT

AGENDA LANDBOUW GOUWE WIERICKE - KRIMPENERWAARD

Concept organisatorisch kader Agenda Landbouw

6.2 Realisatiekader 2016 - 2021

Tijdens de voorbereiding van dit uitvoeringsprogramma is gebleken, dat in 2016 reeds met 5 - 10 projecten begonnen kan worden. Hiertoe behoren innovatieprojecten ter stimulering van een duurzame agrologistiek (zie de projecten “Gekiemde Granen” of een vervolg op de “Masterclass Korte Ketens”) en voor de toepassing van duurzame landbouwtechnieken (zie de projecten “Drain De Polder” of “Zon op de Meije”). Ook is het aannemelijk dat de vraag naar projecten zal gaan toenemen, waarmee de effecten van nieuwe natuurontwikkeling en zwaardere milieueisen binnen de landbouwsector opgevangen kunnen worden. Dit kan zijn neerslag krijgen in projecten voor structuurverbetering in de melkveehouderij en in specifiek landbouweffect-analysen.

Het tempo waarmee het uitvoeringsprogramma opgepakt kan worden, is voor een belangrijk deel afhankelijk van de inbreng, die de landbouwsector zelf kan leveren. Betrokken partijen kunnen daarbij een beroep doen op de kennis en expertise uit de agrarische sector (waaronder het Veenweideinnovatiecentrum, gebiedscollectieven of gespecialiseerde adviseurs op het vlak van innovatie en structuurversterking). Los hiervan is echter ook enige vorm van betrokkenheid door gemeenten, waterbeheerders en provincie. Zij dragen immers zorg voor:

- een belangenafweging tussen de landbouwfunctie en overige buitengebiedsfuncties in het veenweidegebied
- vergunningverlening ten behoeve van de agrarische bedrijven en bedrijfsprocessen en
- programma's waarmee de Agenda Landbouw zowel qua doelrealisatie als financieel ondersteund kan worden (zie de participatiemogelijkheden in het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3), het provinciale Uitvoeringsprogramma Groen (UPG) of het LEADER programma 'Polders met Waarden', van waaruit een gezamenlijke financiële bijdrage wenselijk wordt geacht in een omvang van ruim € 3,3 mln.).

6.3 Organisatorisch kader

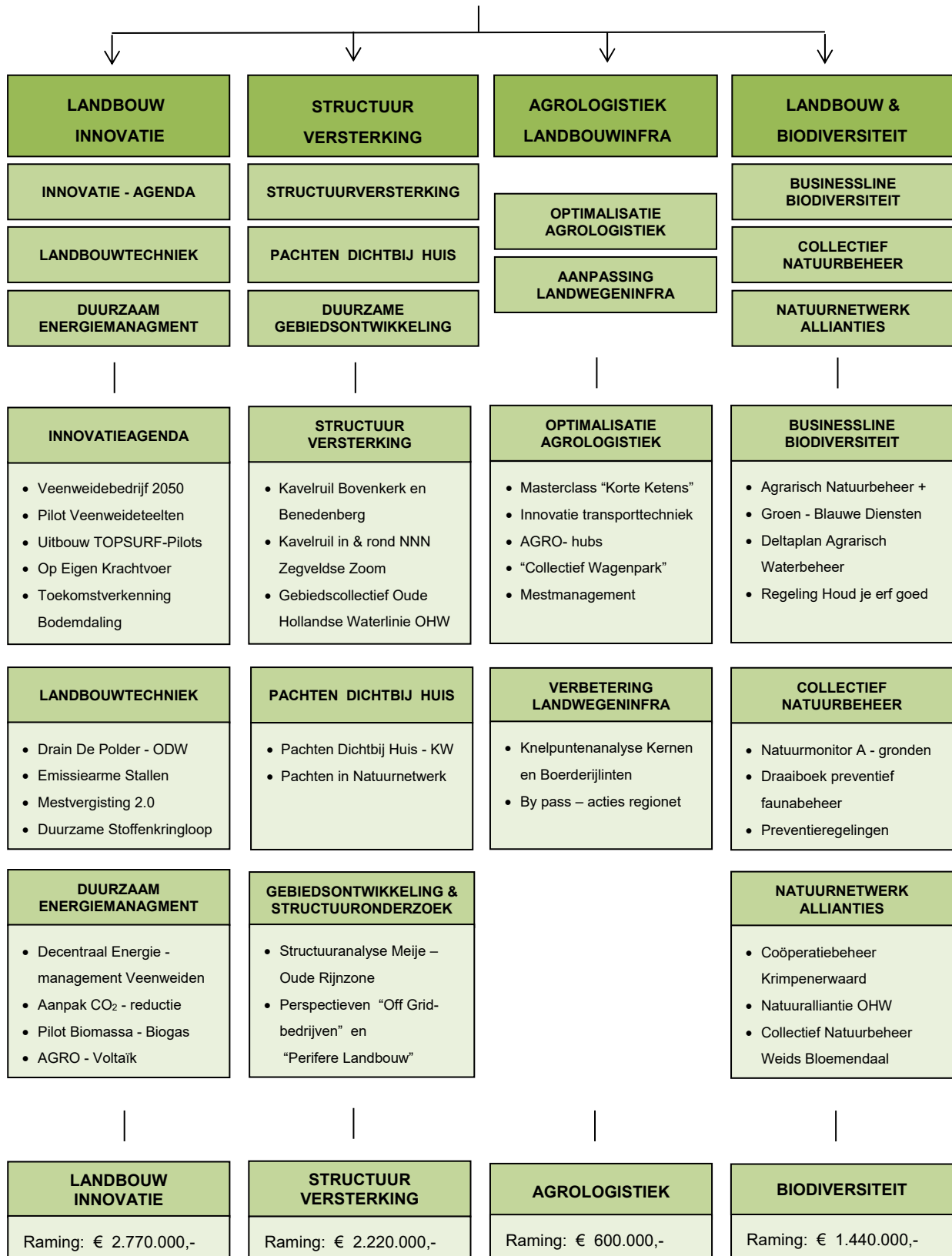
Realisatie van de Agenda Landbouw zal in principe plaats vinden onder de paraplu van de gebiedsovereenkomsten voor de Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke. Bestuurlijke zal het programma worden getrokken door telkens één portefeuillehouder uit de afzonderlijke regio's (respectievelijk hun vervangers).

Realisatie van de Agenda Landbouw vindt zoals vermeld plaats onder de paraplu van de Gebiedsovereenkomst Krimpenerwaard en de Gebiedsovereenkomst Gouwe Wiericke. Inzet is een uitvoeringsorganisatie, waarbij:

- de bestuurlijke coördinatie van het programma in handen ligt van de daartoe aangewezen portefeuillehouders uit genoemde regio's
- de aanpak van de afzonderlijke programmalijnen vooral door de agrarische sector zelf wordt opgepakt ondersteund door de deelprogramma - coördinatoren vanuit de regio's
- voor de uitvoering van de programmalijnen “landbouwinnovatie” en “agrologistiek” een beroep wordt gedaan op de kennis van instellingen als Alterra, het Veenweideinnovatiecentrum Zegveld of PPP Agro-advies
- voor de uitvoering van de programmalijn “structuurversterking” en duurzame gebiedsontwikkeling een beroep gedaan kan worden op organisaties als de Stichting Kavelruil Zuid-Holland
- voor de uitvoering van de programmalijn “biodiversiteit” een beroep zal worden gedaan op de gebiedskennis van de ANV's in Gouwe Wiericke en de Natuurcoöperatie Krimpenerwaard en
- de uitvoering van de projecten zo veel mogelijk in handen ligt van de betrokken veehouderijbedrijven, (landbouw)organisaties en instellingen.

De ambtelijke ondersteuning voor de agenda wordt geborgd door adviseurs van de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk en Krimpenerwaard ondersteund door medewerkers van het programmabureau Veenweiden van de provincie Zuid-Holland. De verwachting bestaat dat deze werkwijze ook tijdens de uitvoering in de periode 2017 - 2021 in min of meer vergelijkbare vorm kan worden voortgezet. Hierbij wordt in elke regio rekening gehouden met een formatiebehoefte van 0,5 fte voor de hele programmaperiode. Deze behoefte zal vanuit het programmabudget gedekt worden. Omdat deze kosten als uitvoeringskosten aangemerkt kunnen worden, kan hieromtrent een beroep op cofinanciering worden gedaan vanuit het Uitvoeringsprogramma Groen.

DEELPROGRAMMA LANDBOUW GOUWE WIERICKE - KRIMPENERWAARD

Programmastructuur Agenda Landbouw Gouwe Wiericke - Krimpenerwaard

Voor het financieel management van de agenda werken de betrokken gemeenten met een collectieve aanvraag voor cofinanciering. Op basis van deze aanvraag zullen naar verwachting gescheiden subsidiebeschikkingen worden verstrekt. De coördinatie van de subsidieaanvraag ligt in handen van de deelprogrammacoördinatoren van Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard. Om de cofinanciering te kunnen mobiliseren, zal de uiteindelijke collectieve subsidieaanvraag vergezeld (moeten) gaan van individuele inspanningsverplichtingen respectievelijk begrotingsbesluiten, die de dekking van de gemeentelijke bijdragen (kunnen) waarborgen. De gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor een daarbij passende besluitvorming binnen hun dagelijkse en algemene besturen. Mochten deelprojecten van de agenda om thans niet voorzienbare redenen niet uitgevoerd kunnen worden, wordt in eerste instantie onderzocht, of de oorspronkelijke verwachte uitgaven verrekend kunnen worden met de budgetbehoefte van andere projecten binnen de Agenda Landbouw. In dat geval worden de cofinancieringsafspraken op verzoek van de betrokken stuurgroep naar de nieuwe programmabouwsteen overgeheveld.

Voor de realisatie van de afzonderlijke programmabouwstenen zijn de initiatiefnemers en gemeenten verantwoordelijk, waarbinnen de projecten uitgevoerd dienen te worden. Zij dragen zelf zorg voor de aanwijzing van een bestuurlijke coördinator en (voor zo ver nodig) capaciteit voor de begeleiding van de projecten. Tot de projectcoördinatie behoort ook de verantwoording over de voortgang van de betreffende projecten richting stuurgroep en de deelprogramma - coördinatoren.

De deelprogrammacoördinatoren zijn tenslotte verantwoordelijk voor de afstemming van de programmavoortgang met het programmabureau Veenweiden, de provincie Zuid-Holland en de ambtelijke adviesgroepen voor de veenweideregio's Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard. In samenwerking met het programmabureau zien zij toe op een voortvarende afhandeling van subsidietrajecten en waar nodig de bijsturing of concretisering van programmabouwstenen. Daarnaast zijn zij medeverantwoordelijk voor de verantwoording van de programmavoortgang richting de stuurgroepen van Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard. Welke formele vereisten hiervoor in acht genomen dienen te worden, is vastgelegd in de regionale gebiedsovereenkomsten.

6.4 Tot slot

Inzet van de Agenda Landbouw is de stimulering van een investeringsprogramma, waarmee in de melkveehouderij nieuwe initiatieven op het vlak van duurzaamheid en biodiversiteit ontplooid kunnen worden en concrete maatregelen voor de structuurversterking in de grondgebonden veehouderij. Betrokken partijen zijn ervan overtuigd, dat met de thans voorliggende agenda daarvoor een goede basis is gelegd. De afzonderlijke bouwstenen bieden tevens voldoende flexibiliteit om gedurende de looptijd van het programma op nieuwe ontwikkelingen in te kunnen spelen.

Het vorenstaande laat echter onverlet dat zowel de agrarische sector als de veenweideregio's zich ervan bewust zijn, dat de huidige crisis in de melkveehouderij uitvoeringsrisico's met zich meebrengt, die om een getemporeerde uitvoering vragen. De voorbereiding van de uitvoering zal derhalve meer dan gemiddelde aandacht vragen even als de afstemming van innovatie-investeringen op de financiële armslag van de betrokken partijen respectievelijk bedrijven.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Programmabouwstenen Agenda Landbouw

Factsheet Programmalijn Duurzame Landbouw & Innovatie

Speerpunt: Innovatieagenda

Nr. 1.1	Innovatiedagen - Proef- & Pilotprojecten
Ligging	Krimpenerwaard (KRW) en Gouwe Wiericke (GW)
Te bereiken doel	1. Brede toepassing geslaagde innovatiepilots GW, KRW & VIC 2. Opzet nieuwe pilots o.a. met Veenweideinnovatiecentrum 3. Vervolg op Agenda Landbouw Krimpenerwaard
Stand van zaken	In GW en KRW zijn in de afgelopen jaren pilots op het vlak van landbouwinnovatie, duurzame landbouw en agrologistiek uitgevoerd; op onderdelen in samenwerking met het VIC. De goede praktijkvoorbeelden vragen om een bredere toepassing. Hoofdaandachtspunten zijn: - pilots/proefbedrijven voor veenweideteelten & verbrede bedrijfsdoelen - pilots voor systeeminnovatie op melkveebedrijven - pilots voor projecten gericht op een duurzaam bodem- en waterbeheer - kennisuitwisseling in innovatieplatforms
Onderdeel van . . .	vervolg op Innovatiedagen VIC en Landbouwinnovatiedagen GW - KRW
Initiatiefnemer / trekker	pilot- en/of proefbedrijven, LTO, AJK, ANV's, gemeenten
Betrokken partijen	initiatiefnemer's, waterbeheerder's, gemeenten en PZH
Middelen	€ 945.000,-
Planning	- gemiddeld 2-3 innovatieprojecten per jaarschijf - gemiddeld 4 innovatiebijeenkomsten per jaarschijf - jaarlijks 1 innovatiepilot voor een duurzaam bodem- en waterbeheer - gemiddeld 3 kennisbijeenkomsten per jaar
Relatie	• Gebiedsovereenkomsten Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke • Innovatieprogramma Veenweideinnovatiecentrum
Project overstijgend	aansluiting op provinciaal landbouwbeleid

Uitvoeringsinformatie programmadoel		Actie
Programmacoördinatie	Agrarische sector, VIC, GW, KRW	
Voorbereiding	Juni 2016: basisprogramma	agrarische sector & gemeenten
Realisatie	Vanaf 2016: via meerjarenbegroting & individuele projectbijdragen	agrarische sector, gemeenten & PZH

Begrotingsinformatie programmalijn	Totaal	Dekking / Bijdrage
Capaciteit gemeenten	400 uur KRW & 400 uur GW	via vaste formatie
Budgetdekking	€ 80.000 GW & KW € 95.000 GW € 155.000 Agrarische Sector € 140.000 Waterbeheerders € 470.000 PZH	via formatie via meerjarenbegroting op projectbasis op projectbasis via tender of programmabegroting

Factsheet Programmalijn Duurzame Landbouw & Innovatie

Speerpunt: Landbouwtechniek

Nr. 1.2	Landbouwtechniek
Ligging	Krimpenerwaard (KRW) en Gouwe Wiericke (GW)
Te bereiken doel	1. Verduurzaming bedrijfsprocessen 2. Sluiten van stoffenkringloop 3. Beperking externe effecten veehouderij
Stand van zaken	Mede onder invloed van Europese wetgeving en de concretisering van het Natura 2000-beleid zijn de eisen aan een ecologisch verantwoorde bedrijfsvoering in de melkveehouderij in de afgelopen jaren flink toegenomen. Als gevolg hiervan zijn pilotbedrijven met proefprojecten begonnen, die om een voortzetting of verbreding vragen. Bijzonder aandacht krijgen hierbij: - brede toepassing van succesvolle bodem- en waterbeheertechnieken - reductie van landbouwemissies (o.a. het vlak van staltechniek) - optimalisatie van stoffenkringlopen (m.n. stikstofcyclus) en ketenprocessen (zie samenhang tussen voederspoor, meststoffenpraktijk & landbouwemissies)
Onderdeel van . . .	vervolg op innovatie-investeringen van voorbeeldbedrijven
Initiatiefnemer / trekker	pilot- en/of proefbedrijven
Betrokken partijen	initiatiefnemer's, waterbeheerder's, VIC (evt. PZH)
Middelen	€ 1.465.000,-
Planning	- gemiddeld 2 innovatieprojecten per jaarschijf - jaarlijks 1 innovatiepilot voor een duurzaam bodem- en waterbeheer - gemiddeld 3 kennisbijeenkomsten per jaar
Relatie	• Gebiedsovereenkomsten Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke • Innovatieprogramma Veenweideinnovatiecentrum
Project overstijgend	aansluiting op provinciaal landbouwbeleid

Uitvoeringsinformatie		Actie
programmadoel		
Programmacoördinatie	Agrarische sector, VIC, waterbeheerders	
Vorbereiding	Juni 2016 / 2017: basisprogramma	agrarische sector & waterbeheerders
Realisatie	Vanaf 2016/2017: bedrijfsinvesteringen - parallel hieraan actualisatie peilbeleid	agrarische sector & waterbeheerders

Begrotingsinformatie	Totaal	Dekking / Bijdrage
programmalijn		
Capaciteit gemeenten	-	-
Budgetdekking	€ 620.000 Agrarische Sector € 450.000 Waterbeheerders € 395.000 PZH	op projectbasis op projectbasis via tender of programmabegroting

Factsheet Programmalijn Duurzame Landbouw & Innovatie

Speerpunt: Duurzaam Energiemanagement

Nr. 1.3	Duurzaam Energiemanagement
Ligging	Krimpenerwaard (KRW) en Gouwe Wiericke (GW)
Te bereiken doel	1. Verkleining CO₂ – voetprent melkveehouderij 2. Klimaatbescherming & stimulering klimaatneutrale gemeenschappen 3. Duurzame energievoorziening & kostenbesparing voor bedrijven
Stand van zaken	In het veenweidegebied van Midden-Holland zijn in de afgelopen jaren individuele pilots op het vlak van energievoorziening gestart. Inzet van de Agenda Landbouw is een verbrede toepassing van succesvol energiemanagement bij voorkeur in samenwerking met lokale gemeenschappen (zie het positieve effect van lokale energiecoöperaties). Voorlopige zwaartepunten daarin zijn: - brede toepassing regeneratieve energiebronnen (m.n. zon, wind & geothermie) - waar nodig procesbegeleiding voor energiecoöperaties - concretisering landbouwbijdrage aan lokaal en regionaal klimaatbeleid
Onderdeel van . . .	vervolg op reeds gerealiseerde succesvolle pilots
Initiatiefnemer / trekker	pilot- en/of proefbedrijven, lokale gemeenschappen, gemeenten
Betrokken partijen	initiatiefnemer's, burgers, leidingenbeheerders en gemeenten
Middelen	€ 360.000,-
Planning	- gemiddeld 1-2 innovatieprojecten per jaarschijf - concretisering ambities voor landbouwsector in Midden-Holland (2016-2017)
Relatie	• Gebiedsovereenkomsten Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke
Project overstijgend	aansluiting op provinciaal landbouwbeleid

Uitvoeringsinformatie programmadoel		Actie
Programmacoördinatie	Agrarische sector	
Vorbereiding	afhankelijk v. investeringsvoorwaarden van Rijk en netbeheerders	Lokale gemeenschappen
Realisatie	afhankelijk v. investeringsvoorwaarden van Rijk en netbeheerders	Lokale gemeenschappen

Begrotingsinformatie programmalijn	Totaal	Dekking / Bijdrage
Capaciteit gemeenten		
Budgetdekking	€ 30.000 GW € 60.000 KRW € 90.000 Agrarische Sector € 180.000 PZH	op projectbasis op projectbasis op projectbasis via tender of programmabegroting

Factsheet Programmalijn Duurzame Gebiedsontwikkeling

Speerpunt: Structuurverbetering

Nr. 2.1	Structuurverbetering
Ligging	Krimpenerwaard (KRW) en Gouwe Wiericke (GW)
Te bereiken doel	1. Optimalisering contouren en ligging natuurnetwerkgebieden (NNN) 2. Versterking bedrijfsstructuur en vitaliteit melkveebedrijven 3. Terugdringen landbouwverkeer
Stand van zaken	De versnipperde eigendomsstructuren in zowel GW als KRW leiden op verschillende plaatsen tot nadelige contouren voor toekomstige natuur, hetgeen het ecologisch functioneren van de natuurgebieden zal beperken. Daarnaast is sprake van onnodig landbouwverkeer en inefficiënte structuren voor zowel de bedrijfsvoering in de landbouw als voor de organisatie van landbouwketens. Structuurverbetering kan deze belemmeringen gedeeltelijk wegnemen en bijdragen aan een beter functionerend Natuurnetwerk (voorheen EHS).
Onderdeel van . . .	Gebiedsprocessen voor het Natuurnetwerk Nederland en kavelruilprocessen
Initiatiefnemer / trekker	Individuele bedrijven & gebiedscollectieven
Betrokken partijen	Stichting kavelruil, PZH en gemeenten
Middelen	€ 920.000,-
Planning	- naar verwachting 4-6 grotere ruilprojecten gedurende de programmaperiode (e.e.a. tevens afhankelijk van het verloop van de gebiedsprocessen)
Relatie	Gebiedsovereenkomsten Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke
Project overstijgend	aansluiting op provinciaal landbouwbeleid

Uitvoeringsinformatie programmadoel		Actie
Programmacoördinatie	Agrarische sector evt. Stichting Kavelruil	
Vorbereiding	het startmoment van bijbehorende projecten wordt bepaald door lokale gebiedsprocessen	Lokale gemeenschappen
Realisatie	start uitvoering in 2017	Lokale gemeenschappen

Begrotingsinformatie programmalijn	Totaal	Dekking / Bijdrage
Capaciteit gemeenten		
Budgetdekking	€ 230.000 GW & KRW € 230.000 Agrarische Sector € 460.000 PZH	op projectbasis op projectbasis op projectbasis

Factsheet Programmalijn Duurzame Gebiedsontwikkeling

Speerpunt: Pachten dichtbij Huis

Nr. 2.2	Pachten dichtbij Huis
Ligging	Krimpenerwaard (KRW) en Gouwe Wiericke (GW)
Te bereiken doel	1. Vermindering landbouwverkeer en 2. Optimalisering verkeersintensiteit op kwetsbare wegen (C-wegen) 3. Versterking bedrijfsstructuur en vitaliteit melkveebedrijven
Stand van zaken	Sterk versnipperde eigendomsstructuren in het veenweidegebieden hebben tot gevolg, dat met name in de kwetsbare delen van het landelijke gebied veel onnodige verkeersbewegingen worden gegenereerd en dat de schade aan het landelijke wegennet toeneemt. Flexibilisering en maatwerkregeling in de huidige pachtstructuren kunnen helpen deze belemmering weg te nemen. Inzet van de betrokken partijen is derhalve: - stimulering pachtafspraken dichtbij huis (i.p.v. complexe grondruil) en - waar zinvol stimulering van pachtafspraken voor Natuurnetwerk-gebieden
Onderdeel van . . .	regionale aanpak knelpunten landbouwverkeer en zelfrealisatie nieuwe natuur in het Natuurnetwerk Nederland
Initiatiefnemer / trekker	Individuele bedrijven & gebiedscollectieven
Betrokken partijen	PZH en gemeenten
Middelen	€ 1.120.000,-
Planning	- naar verwachting 4-6 grotere ruilprojecten gedurende de programmaperiode, waarvan minimaal 3 i.v.m. aanleg Natuurnetwerk Nederland (start is afhankelijk van het verloop van de gebiedsprocessen in GW & KRW)
Relatie	• Gebiedsovereenkomsten Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke
Project overstijgend	aansluiting bij regionaal verkeers- en vervoersbeleid

Uitvoeringsinformatie programmadoel		Actie
Programmacoördinatie	Agrarische sector & gemeenten	
Vorbereiding	Concretisering in 2017	Melkveebedrijven & gebiedscollectieven
Realisatie	Start uitvoering 2017 / 2018	Lokale gemeenschappen

Begrotingsinformatie programmalijn	Totaal	Dekking / Bijdrage
Capaciteit gemeenten		
Budgetdekking	€ 560.000 Agrarische Sector € 560.000 PZH	op projectbasis op projectbasis

Factsheet Programmalijn Duurzame Gebiedsontwikkeling

Speerpunt: Duurzame Gebiedsontwikkeling

Nr. 2.3	Onderzoek Off Grid Boerderij
Ligging	Krimpenerwaard (KRW) en Gouwe Wiericke (GW)
Te bereiken doel	1. Haalbaarheidstoets zelfvoorzienende bedrijven in GW & KRW 2. Behoud landbouwkundig grondgebruik in agrarisch gebied met sterke productiebeperkingen en/of hoge verstedelijkingsdruk
Stand van zaken	In verschillende Europese landen blijkt het mogelijk in perifere landbouwgebieden agrarische bedrijven overeind te houden, door toepassing van een sterk zelfvoorzienende bedrijfsstructuur, waaronder de eigen energievoorziening. Het project omvat een haalbaarheidstoets van dergelijke bedrijfstypen op specifieke locaties in GW en KRW. In de 2 ^e helft van 2016 vindt een verdere verkenning voor de concretisering van dit speerpunt plaats aan de hand van 2 theoretische geschikte locaties plaats.
Onderdeel van . . .	Innovatieprogramma VIC
Initiatiefnemer / trekker	Veenweideinnovatiecentrum Zegveld
Betrokken partijen	VIC en pilot bedrijven
Middelen	€ 80.000,-
Planning	Start 2016 / 2017
Relatie	VIC Innovatieprogramma
Project overstijgend	Aansluiting op provinciaal innovatiebeleid

Uitvoeringsinformatie programmadoel		Actie
Programmacoördinatie	Projectvoorstel: 2 ^e helft 2016	VIC
Vorbereiding	2016 - 2017	zie boven
Realisatie	2017	zie boven

Begrotingsinformatie programmalijn	Totaal	Dekking / Bijdrage
Capaciteit (ambtelijke uren)	40 uur KRW & GW	
Budgetdekking	€ 4.000 GW & KRW € 36.000 VIC € 40.000 PZH	op projectbasis op projectbasis via tender of programmabegroting

Factsheet Programmalijn Agrologistiek & Landbouwinfra

Speerpunt: Optimalisatie Agrologistiek

Nr. 3.1	Optimalisatie Agrologistiek
Ligging	Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke
Te bereiken doel	1. Vitale melkveehouderij 2. Efficiënte agrologistiek & beperking zwaar transport 3. Verbetering efficiëntie met AGRO-foodcomplex 4. Verbetering veiligheid op polderwegen
Stand van zaken	Een belangrijke bouwsteen voor een vitale melkveehouderij vormt naast de structuurverbetering ook de logistiek binnen de veehouderij en hieraan gelieerde bedrijfstakken zoals de zuivelsector of AGRO-bedrijven op het vlak van loonwerk. Hun logistiek bepaalt in hoge mate de efficiëntie van bedrijfs- en verwerkingsprocessen en de kansen voor een rendabele productie. In het kader hiervan wordt gekeken naar projecten waarmee kostprijzen verlaagd kunnen worden, kortere afzetlijnen gestimuleerd kunnen worden en belemmeringen in de distributie weggenomen kunnen worden.
Onderdeel van . . .	Vervolg op Innovatiedagen VIC, en innovatiedagen GW en KRW
Initiatiefnemer / trekker	Gemeente Krimpenerwaard
Betrokken partijen	LTO, ANV's VIC, AJK
Middelen	€ 360.000,-
Planning	Binnen het project wordt ruimte geboden voor de verbreding of verdieping van lopende pilots in de AGRO-logistiek en voor de opzet van nieuwe projecten waarmee de distributie geoptimaliseerd kan worden. Vanuit de sector en gemeenten zijn hieromtrent de volgende projectsuggesties aangedragen: • masterclass "Korte Ketens" • innovatieve transporttechniek/decentraal vervoermanagement/AGRO- hubs • collectief vervoermanagement • mestmanagement De projecten worden in 2016/2017 nader uitgewerkt en uitgevoerd. Ook kunnen nieuwe projecten worden toegevoegd gedurende de planperiode.
Relatie	Sluit aan bij het Innovatieprogramma van het Veenweideinnovatiecentrum
Project overstijgend	Aansluiting op provinciaal landbouwbeleid.

Uitvoeringsinformatie programmadoel		Actie
Programmacoördinatie	Agrarische sector, VIC	
Vorbereiding	2016/ verdieping lopende projecten 2017: verkenning nieuwe distributiekansen	Agrarische sector, gemeenten en vervoerssector
Realisatie	2017-2021 – uitvoering projecten	Zie boven

Begrotingsinformatie programmalijn	Totaal	Dekking / Bijdrage
Capaciteit gemeenten	400 uur KRW & 400 uur GW	via vaste formatie
Budgetdekking	€ 105.000,- GW & KW € 85.000,- Agrarische Sector € 190.000,- PZH	via meerjarenbegroting op projectbasis via tender of programmabudget

Factsheet Programmalijn Agrologistiek & Landbouwinfra

Speerpunt: Verbetering Landbouwinfra

Nr. 3.2	Verbetering Landbouwinfra
Ligging	Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke
Te bereiken doel	1. Vitale melkveehouderij 2. Efficiënte agrologistiek & beperking zwaar transport 3. Verbetering efficiëntie met AGRO-foodcomplex 4. Verbetering veiligheid op polderwegen
Stand van zaken	Een belangrijk knelpunt voor het functioneren van de melkveehouderij in het veeweidegebied vormt de matige ontsluiting gebied en de smalle polderwegen in het gebied. In 2015 een onderzoek plaatsgevonden naar landbouw- en zwaar vrachtverkeer in de regio Midden-Holland. Daarbij is gebleken, dat op het landwegenstelsel in het veenweidegebied geregeld sprake is van • te smalle wegen en/of niet draagkrachtige wegen • hindersituaties en minder veilige situaties in dorpskernpassages en • een te sterke functiemenging op smalle landwegen. Binnen de Agenda Landbouw kunnen enkele aspecten nader worden uitgewerkt
Onderdeel van . . .	Kennistraject VIC en agrarische sector
Initiatiefnemer / trekker	Provincie, Veenweide Innovatiecentrum
Betrokken partijen	Gemeenten, CUMELA, LTO, HHSK
Middelen	€ 240.000,-
Planning	Binnen het project worden knelpunten opgepakt n.a.v. regionaal onderzoek dat in 2016 is afgerond. Aandachtspunten zijn: • investeringen gericht op een betere doorstroming op landbouwroutes en • vermindering landbouwverkeer en zwaar verkeer in kwetsbare dorpskernen De projecten worden in 2016/2017 nader uitgewerkt en uitgevoerd. Ook kunnen nieuwe projecten worden toegevoegd gedurende de planperiode.
Relatie	Project Routes & Timing van VIC
Project overstijgend	Aansluiting op het regionale provinciaal landbouwbeleid.

Uitvoeringsinformatie programmadoel		Actie
Programmacoördinatie	Agrarische sector, VIC	
Vorbereiding	2016-2018 Knelpuntenanalyse doorstroming	Provincie & Regio Midden-Holland
Realisatie	2018-2021 Aanpak knelpunten	

Begrotingsinformatie programmalijn	Totaal	Dekking / Bijdrage
Capaciteit gemeenten		
Budgetdekking	€ 40.000,- GW & KW € 40.000,- HHSK € 40.000,- Agrarische Sector € 140.000,- PZH€ 40.000,-	via meerjarenbegroting op projectbasis op projectbasis via tender of programmabudget

Factsheet Programmalijn Biodiversiteit Veenweidelandbouw

Speerpunt: Businessline Biodiversiteit

Nr. 4.1	Businessline Biodiversiteit
Ligging	Krimpenerwaard (KRW) en Gouwe Wiericke (GW)
Te bereiken doel	1. Versterking biodiversiteit (o.a. door verbetering erfgoedkwaliteit) 2. Verbetering biotoopkwaliteit boerenlandsloten 3. Ondersteuning natuurdoelen Natuurnetwerk Nederland
Stand van zaken	Tijdens de voorbereiding van de gebiedsovereenkomsten voor GW en KRW is opnieuw gebleken dat bij boerenbedrijven belangstelling bestaat voor de integratie van natuurbeheertaken in hun bedrijfsvoering. Hiertoe behoren: - afspraken gericht op het beheer van "gebiedstypische" fauna - afspraken voor de stimulering van specifieke fauna en erfgoed - afspraken over aangepaste bedrijfsprocessen (weidegang, bemesting etc.)
Onderdeel van . . .	vervolg op Landbouwinnovatiedagen GW - KRW
Initiatiefnemer / trekker	pilot- en/of proefbedrijven, Natuurcoöperatie, ANV's
Betrokken partijen	initiatiefnemer's, waterbeheerder's, gemeenten en PZH
Middelen	€ 840.000,-
Planning	- gemiddeld 3 innovatieprojecten per jaarschijf - verdere concretisering Groen Blauwe Diensten in 2017
Relatie	• Gebiedsovereenkomsten Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke • Innovatieprogramma Veenweideinnovatiecentrum
Project overstijgend	aansluiting bij waterbeheer afspraken waterbeheerder's

Uitvoeringsinformatie programmadoel		Actie
Programmacoördinatie	Agrarische sector	
Vorbereiding	Juni 2017: basisprogramma	agrarische sector
Realisatie	Verbreding vanaf 2017 / 2018	agrarische sector

Begrotingsinformatie programmalijn	Totaal	Dekking / Bijdrage
Capaciteit gemeenten	400 uur KRW & 400 uur GW	via vaste formatie
Budgetdekking	€ 80.000 GW & KRW € 40.000 GW & KRW € 100.000 Agrarische Sector € 200.000 Waterbeheerders € 420.000 PZH	via formatie via meerjarenbegroting op projectbasis op projectbasis via tender of programmabegroting

Factsheet Programmalijn Biodiversiteit Veenweidelandbouw

Speerpunt: Collectief natuurbeheer

Nr. 4.2	Collectief natuurbeheer
Ligging	Krimpenerwaard (KRW) en Gouwe Wiericke (GW)
Te bereiken doel	1. Verbetering inzicht in de effecten van natuurbeheer / natuurmonitor 2. Knelpunten gerelateerde ondersteuning natuurbeheer
Stand van zaken	Het publieke inzicht in de feitelijke kwaliteit van de biodiversiteit in het veenweidegebied is voor een aanzienlijk deel gebaseerd op projectinformatie en steekproeven. Binnen de agrarische sector bestaat behoefte aan een gerichtere monitoring. Natuurcoöperaties en ANV's kunnen hierin een concrete rol als beheercollectieven vervullen (evt. ondersteund door nieuwe GIS-technieken). Andere aandachtspunten zijn "Draaiboek preventief Faunabeheer" resp. regelingen voor predatorenbestrijding en exotenbestrijding (o.a. rivierkreeft)
Onderdeel van . . .	vervolg op innovatiedagen GW en KRW
Initiatiefnemer / trekker	ANV's - Natuurcoöperatie
Betrokken partijen	initiatiefnemer's, gemeenten (evt. PZH)
Middelen	€ 120.000,-
Planning	- concretisering natuurmonitor in 2016 - opdracht natuurmonitor in 2017
Relatie	- Gebiedsovereenkomsten Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke - Innovatieprogramma Veenweideinnovatiecentrum
Project overstijgend	aansluiting op provinciaal landbouwbeleid

Uitvoeringsinformatie programmadoel		Actie
Programmacoördinatie	Agrarische sector	
Vorbereiding	2 ^e helft 2016	agrarische sector
Realisatie	Start vanaf 2017	agrarische sector

Begrotingsinformatie programmalijn	Totaal	Dekking / Bijdrage
Capaciteit gemeenten	-	-
Budgetdekking	€ 30.000 GW en KRW € 30.000 Agrarische Sector € 60.000 PZH	op projectbasis capaciteit via tender of programmabegroting

Factsheet Programmalijn Biodiversiteit Veenweidelandbouw

Speerpunt: Nieuwe Allianties Natuurnetwerk

Nr. 4.3	Nieuwe Allianties Natuurnetwerk
Ligging	Krimpenerwaard (KRW) en Gouwe Wiericke (GW)
Te bereiken doel	1. Ondersteuning realisatie natuurdoelen NNN 2. Verbreding bedrijfsvoering 3. Inzet laagproductieve gronden voor biodiversiteit in de landbouw
Stand van zaken	In en langs het Natuurnetwerk Nederland zijn natuurpercelen met vrij algemene natuurdoelstellingen (flora- en faunarijk grasland) resp. laagproductieve landbouwgronden. Beiden bieden mogelijkheden voor een gericht flora- en faunabeheer en een integratie van concrete natuurbeheertaken in de agrarische bedrijfsvoering. Het speerpunt wil ruimte bieden aan de opzet van nieuwe natuurbeheerallianties, die van deze kansen gebruik willen maken o.a. - rond de Kadelanden in Gouwe Wiericke - in en langs de Oude Hollandse Waterline en - rond het Natuurnetwerk in de Krimpenerwaard. Het speerpunt biedt mogelijk ook ruimte voor de toepassing van een aangepast "Instrumentenkoffer Natuurbeheer" van PZH.
Onderdeel van . . .	zelfrealisatiestrategieën voor netwerknatuur door agrariërs
Initiatiefnemer / trekker	pilot- en/of proefbedrijven, programmabureau Veenweiden, PZH
Betrokken partijen	initiatiefnemer's, burgers, leidingenbeheerders en gemeenten
Middelen	€ 480.000
Planning	- naar verwachting 4-6 projecten voor de gehele programmaperiode
Relatie	• Gebiedsovereenkomsten Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke
Project overstijgend	aansluiting op provinciaal landbouwbeleid

Uitvoeringsinformatie programmadoel		Actie
Programmacoördinatie	Agrarische sector	
Vorbereiding	2 ^e helft 2016	agrarische sector
Realisatie	Start vanaf 2017	agrarische sector

Begrotingsinformatie programmalijn	Totaal	Dekking / Bijdrage
Capaciteit gemeenten		
Budgetdekking	€ 240.000 Agrarische Sector € 240.000 PZH	op projectbasis via tender of programmabegroting

BIJLAGE 2

Mini - MKBA / Verantwoording Programmadoelen en Programmastructuur (conform provinciaal format ter beoordeling van subsidieaanvragen)

NAAM PROGRAMMA	Gebiedsovereenkomst Gouwe Wiericke - Deelprogramma Landbouw
DATUM	31 mei 2016
CONTACTPERSONEN	Rob Ligtenberg (programmamanager Veenweiden) Henny de Jong Mirjam van Brouwershaven (coördinatie deelprogramma landbouw) Freerk Kiesow-Botyanovska

De mini-MKBA bouwt voort op het door u opgestelde plan met de doelen, projecten en activiteiten (mogelijk verwerkt in een DIN (doelen-inspanningen-netwerk)).

LEGITIMITEIT

Wanneer is een investering in een programma met bijbehorende projecten en maatregelen legitiem?

Als het programma:

- bijdraagt aan doelen van de betrokken partners (voor de provincie zijn de doelen beschreven in het hoofdlijnenakkoord, de beleidsvisie Groen en in de begroting 2016³);
- anders voor een substantieel deel niet door kan gaan;
- baten voortbrengt die niet (uitsluitend) bij de initiatiefnemer(s) terecht komen;
- door meer partijen in gezamenlijkheid wordt uitgevoerd.

Onderstaande vragen kunnen helpen om bovenstaande aspecten van legitimiteit te beschrijven:

1. Welke partners (overheden en maatschappelijke partners) zijn bij het programma⁴ betrokken?

maatschappelijke organisaties:

- Veenweideninnovatiecentrum (VIC)
- LTO Noord
- ANV's Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard
- individuele pilotbedrijven (n.t.b.)

overheidspartijen

- stuurgroep Gouwe Wiericke en stuurgroep Krimpenerwaard
- gemeenten Bodegraven - Reeuwijk (i.s.m. gemeenten Gouda en Waddinxveen)
- gemeente Krimpenerwaard
- provincie Zuid-Holland

³ De vier doelen binnen het groenbeleid in de provinciale begroting 2016 zijn: recreatie/groenbeleving; biodiversiteit; ruimtelijke kwaliteit van het landelijk gebied en duurzame landbouw.

⁴ Daar waar u programma leest, kunt u desgewenst ook project lezen.

2. Beschrijf de relatie tussen de doelen van de verschillende partners en de doelen van het programma:

De hoofddoelen van het deelprogramma zijn vastgelegd in gebiedsovereenkomsten met de veenweideregio's Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard. Volgens deze overeenkomsten heeft het programma de volgende focus:

- landbouwinnovatie & duurzame landbouw
- structuurverbetering melkveehouderij
- agro-logistiek & landbouwinfrastructuur
- landbouw & biodiversiteit

3. Beschrijf de huidige situatie en de verwachte ontwikkeling als het programma niet wordt uitgevoerd:

Op basis van een algemene sterkte - zwakte analyse kan worden geconstateerd dat in het veenweidegebied van Zuid-Holland sprake is van een landbouwsector met een hoog kennisniveau en adaptatievermogen. Zowel vanuit de agrarische sector als vanuit de overheid worden regelmatig initiatieven ontwikkeld gericht op:

- het behoud van sterke economische pijlers (Greenport-complexen)
- het verkennen van ontwikkelingskelpunten en
- het benutten van ontwikkelingskansen (permanente vernieuwing ten behoeve van een kostenefficiënte, rendabele en ecologisch duurzame bedrijfsvoering)

Voor het veenweidegebied heeft de analyse tot het inzicht geleid, dat vraagstukken zoals een matige landbouwinfrastructuur, de aanhoudende bodemdaling of geurhinder door een groeiende veestapel soms al enkele jaren bekend zijn. Een gerichte aanpak van de vraagstukken komt echter slechts langzaam en op onderdelen niet van de grond. Het deelprogramma is erop gericht specifieke ontwikkelingskwesties opnieuw te agenderen, waarbij aanpak en reikwijdte van de vraagstukken niet door overheden worden bepaald maar vooral vanuit de agrarische sector zelf. De verwachting bestaat, dat met deze aanpak een programma ontstaat dat:

- veel draagvlak heeft binnen sleutelorganisaties van de sector zelf
- voor belangrijke kwesties meer investeringsdynamiek in de landbouwsector kan stimuleren en
- op effectieve wijze gebruik maakt van goede praktijkvoorbeelden of "best practice-technieken".

Indien het deelprogramma niet wordt uitgevoerd worden deze stimuleringskansen gemist.

Hierdoor zou in de regio Midden-Holland een belangrijk innovatie-impuls wegvallen, waardoor de regio in economisch opzicht en qua concurrentiekracht in een achter gestelde positie terecht zou kunnen komen.

4. Wie zijn de baathouders van de programmaresultaten?

In zijn algemeenheid zal het deelprogramma bijdragen aan de versterking van de grondgebonden melkveehouderij in de regio Midden-Holland en de versterking van de hieraan gelieerde zuivelsector. Zodoende zal het programma tevens bijdragen aan het behoud van een sleutelsegment van de regionale werkgelegenheid en de concurrentiekracht van de regio.

Concrete baathouders zijn:

- landbouwbedrijven van de grondgebonden melkveehouderij
- (landbouw)bedrijven met een verbrede bedrijfsvoering
- ondernemingen uit de agro-logistiek
- terreinbeheerders in Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Nederland
- onderzoeksinstituten op het vlak van een duurzame landbouw

5. Wie ondervindt mogelijk schade van het programma?

De verwachting bestaat dat door het programma geen specifieke schade zal ontstaan, dit met het oog op de doelen en het integrale karakter van het deelprogramma. Het programma is weliswaar gericht op het benutten van ontwikkelingskansen binnen de landbouwsector; maar naast de agrarische sector kunnen ook andere beleidsterreinen hiervan meeprofiteren. Het programma heeft derhalve meerwaarde voor:

- een duurzaam waterbeheer
- duurzaam grondgebruik & afremmen bodemdaling in veeweidegebied
- duurzaam (logistiek) ketenbeheer
- natuurontwikkeling & biodiversiteit

6. Wie zijn de eindgebruikers van de programmaresultaten?

De eindgebruikers komen voor een deel overeen met eerder genoemde baathouders. Potentiële eindgebruikers van de programmaresultaten zijn in dat verband:

- landbouwbedrijven van de grondgebonden melkveehouderij
- (landbouw)bedrijven met een verbrede bedrijfsvoering
- ondernemingen uit de agro-logistiek
- terreinbeheerders in Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Nederland
- onderzoeksinstellingen op het vlak van een duurzame landbouw

Op welke wijze zijn de eindgebruikers bij het programma betrokken?

Tijdens de start van het deelprogramma hebben provincie Zuid-Holland, het programmabureau Veenweiden en betrokken maatschappelijke organisaties in gezamenlijk overleg de kernthema's van het deelprogramma vastgelegd. Vervolgens hebben maatschappelijke organisaties en individuele ondernemers op basis van een algemene sterkte zwakte - analyse, onderzoek en praktijkvoorbeelden nadere invulling aan de programmabouwstenen geleverd. Hun inspanningen hebben tot een concept - uitvoeringsprogramma geleid, dat in de periode 2016 – 2021 uitgevoerd kan worden.

7. Welke inspanningen gaan ook door als het programma geen onderdeel uitmaakt van het beoogde regionale programma dat u wil indienen in het kader van het Uitvoeringsprogramma Groen 2016-2019?

In potentie kunnen vrijwel alle maatregelen doorgaan, die gebaseerd zijn op individuele ondernemersbeslissingen of beslissingen van reeds bestaande samenwerkingsverbanden.

Daarnaast bestaat de verwachting, dat een aantal maatregelen of projecten mogelijk pas op een later tijdstip uitgevoerd kunnen worden. Reden hiervoor is, dat bij wegvallende cofinanciering andere werkafspraken voor een financiële dekking moeten worden gemaakt. Daarbij kan worden gedacht aan investeringen in de verbetering van de agro-logistiek of van een duurzaam waterbeheer & grondgebruik (afremmen bodemdaling).

EFFECTIVITEIT

Wanneer is een programma met bijbehorende projecten en maatregelen effectief?

- als de inspanningen binnen het programma leiden tot het beoogde maatschappelijk doel;
- als de inspanningen binnen het programma geen nadelige effecten hebben op andere maatschappelijke doelen.

Onderstaande vragen kunnen helpen om de effectiviteit van uw programma te beschrijven:

1. Geef aan op welke wijze het door u beoogde doel aansluit op een gezamenlijke visie en bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit van regio:

De gezamenlijke aanpak van de Agenda Landbouw 2016 - 2021 is vastgelegd in de Gebiedsovereenkomst Veenweiden Gouwe Wiericke en de Gebiedsovereenkomst Veenweiden Krimpenerwaard, beiden tot stand gekomen in samenwerking met het programmabureau Veenweiden van de provincie Zuid-Holland. De focus van dit programma ligt op de kerndoelen:

- landbouwinnovatie & duurzame landbouw
- structuurverbetering melkveehouderij
- agro-logistiek & landbouwinfrastructuur
- landbouw & biodiversiteit

Via deze kernthema's word in overleg met beleidsadviseurs van PZH tevens invulling gegeven aan het provinciale landbouwbeleid. Dat beleid is volgens algemene, interne verkenningen vooral gericht op de stimulering van een duurzame landbouw o.a. door:

- verbetering van kringloopprocessen
- duurzame zuivelketen
- regionale voedselketens en
- "combi-boeren" (biodiversiteit bij normale bedrijfsvoering)

Op grond van reeds bestaande bestuurlijke afspraken en toezeggingen is binnen de gezamenlijke en gelijkaardige beleidsdoelen wel sprake van accentverschillen. Waar aan de kant van de provincie vooral aandacht uit gaat naar onderwerpen als duurzame systeeminnovatie, bodemgebruik en biodiversiteit, wordt in de regio veel waarde gehecht aan technologische innovatie en een verbetering van de productieomstandigheden waaronder voordelige eigendomsstructuren en een goede bereikbaarheid.

De Agenda Landbouw zal op twee manieren een bijdrage aan de ruimtelijke kwaliteit van de regio leveren. Op de eerste plaats werken de investeringen door in de versterking van de concurrentiekracht van de regio. Hierdoor blijven de landbouwsector en zuivelsector belangrijke economische spelers in de Nederlandse en internationale economie. Daarnaast biedt grondgebonden melkveehouderij een goede basis voor het behoud van ruimtelijke kwaliteiten in fysieke zin (zie de functie van de melkveehouderij als beheerder van het een typisch Hollands cultuurlandschap).

2. Geef aan op welke wijze de door u beoogde projecten en activiteiten bijdragen aan het gewenste doel:

De projecten zijn ontwikkeld vanuit vooraf bepaalde hoofddoelen. Elk project draagt derhalve functioneel op minimaal één aspect bij aan de overeengekomen doelrealisatie. Een en ander wordt geborgd door:

- uitvoeringsafspraken die per project in een plan van aanpak worden vastgelegd en
- door het belang van betrokkenen bij de doelrealisatie

3. Op welke wijze dragen de baathouders bij aan de realisatie van het programma?
De baathouders zijn via de woordvoerders van hun maatschappelijke organisaties mede-initiator van het deelprogramma. Uitvoering van het programma ligt in handen van zowel de agrarische sector (investering, uitvoeringswerkzaamheden en waar gewenst zelf sturende coördinatie) als in handen van de overheden (coördinatie van programmadoelen en cofinanciering door betrokken overheden).
4. Hoe wordt geborgd dat de mogelijke schade wordt beperkt/gecompenseerd?
Omdat realisatie van het deelprogramma naar verwachting geen specifieke schade-effecten teweeg zal brengen, zijn thans geen specifieke acties te benoemen, waarmee veronderstelde schade opvangen of gecompenseerd moet worden.

EFFICIENCY

Wanneer is een programma met bijbehorende projecten en maatregelen efficiënt?

- als de baten maximaal zijn;
- en de kosten minimaal zijn.

Onderstaande vragen kunnen helpen om de efficiency van uw programma te beschrijven:

1. Wat zijn de (vijf) belangrijkste baten van uw programma?
 - 1) bewustwording van duurzaamheidsaspecten in de agrarische bedrijfsvoering
 - 2) verduurzaming bedrijfsprocessen of bedrijfstechnieken (naar verwachting door minimaal 70 - 80 projecten)
 - 3) bijdrage aan een toekomstbestendige en vitale melkveehouderij
 - 4) bijdrage aan de realisatie van maatschappelijke baten als klimaatbescherming en versterking van de biodiversiteit
 - 5) verbreding duurzaamheidsinvesteringen ook buiten academische landbouwkringen en reeds bekende trendsetters
2. Kwantificeer het bereik van uw programma.
 - 1) Welke doelgroepen ondervinden direct of indirect deze baten van het programma?

Op welke wijze? Geef een indicatie van de omvang van de doelgroepen.

Het uitvoeringsprogramma biedt ruimte aan initiatieven voor circa 560 melkveehouderijbedrijven in het kerngebied van Gouwe Wiericke en de Krimpenerwaard. De verwachting bestaat, dat in de programmaperiode tussen de 70 en 80 projecten gestart of uitgevoerd kunnen worden. In theorie zullen derhalve minimaal 10 – 15 % van de melkveebedrijven in duurzaamheidsprojecten participeren.

De verwachting bestaat dat met het programma of hieraan verbonden beleidsinitiatieven op verkeer ook een nog nader te bepalen aantal landwegen verbeterd zal worden. Nadere details hieromtrent zijn vermoedelijk pas in 2017/2018 bekend.
 - 2) Welke doelgroepen ondervinden direct of indirect last van het programma?

Op welke wijze? Geef een indicatie van de omvang van de doelgroepen.

Omdat realisatie van het deelprogramma naar verwachting geen specifieke schade-effecten teweeg zal brengen, zijn thans bij voorbaat geen doelgroepen te benoemen, die van het beoogde programma hinder kunnen ondervinden.
 - 3) Welke andere maatschappelijke effecten (baten of lasten, bijv. milieu, biodiversiteit, duurzaamheid) genereert het programma?

Op welke wijze? Geef een indicatie van de omvang van de effecten.

De verwachting bestaat, dat delen van het programma een bijdrage (kunnen) leveren aan de volgende maatschappelijke baten, die door de dynamiek van het project nog niet nader gekwantificeerd kunnen worden:

 - lager gebruik aan fossiele brandstoffen
 - minder CO2- emissie
 - afremming bodemdaling
 - verbetering verkeersveiligheid
 - versterking biodiversiteit
 - behoud werkgelegenheid in de melkveehouderij

3. In welke mate dragen de baathebbers bij aan de kosten van het programma?

1) Wat zijn de kosten van het programma?

Op grond van het dynamische karakter van het programma en de lengte van de doorlooptijd kan thans geen definitief en hard kostenkader worden bepaald. De betrokken partijen gaan op grond van ervaringen met vergelijkbare projecten ervan uit, dat met de Agenda Landbouw een totaal budget van circa 7,2 mln. aan directe investeringen gemoeid kan zijn. Voor zo ver deze investeringen betrekking hebben op specifieke landbouwtechnieken (staltechnieken, onderwaterdrainage e.d.) of structuurverbetering / gebiedsontwikkeling zal hiermee echter een veel groter economisch potentieel gemobiliseerd worden.

2) Wie draagt welk aandeel bij? Mogelijk inzichtelijk maken d.m.v. de geleverde inspanningen (ureninzet en/of euro's)

(onderscheid eenmalige investering en terugkerende beheer- en onderhoudskosten)

Volgens de voorlopige programma-raming mei 2016 zal naar verwachting circa de helft van het programmabudget door regiopartijen zelf worden ingebracht (inclusief waterbeheerders). Het betreft hier éénmalige investeringen, die mogelijk voor cofinanciering in aanmerking komen in het kader van het Plattelandsontwikkelingsprogramma POP3 of het Uitvoeringsprogramma Groen van de provincie Zuid-Holland.

Kosten in het kader van beheer en onderhoud maken deel uit van de afzonderlijke deelprojecten of gaan ten laste van de budgetruimte van de afzonderlijke initiatiefnemers.